

Verbinding als motor van het sociale domein in Amsterdam Noord

Een verkenning van informeel en formeel sociaal werk in de Molenwijk
en Tuindorp Oostzaan

Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie
Lectoraat Stedelijk Sociaal Werk
Lectoraat Culturele en Sociale Dynamiek

CREATING TOMORROW

Colofon

Deze verkenning is uitgevoerd als onderdeel van de Werkplaats Sociaal Domein Amsterdam door de lectoraten Stedelijk Sociaal Werk en Culturele en Sociale Dynamiek van het Amsterdams Kenniscentrum Maatschappelijke Innovatie bij de Hogeschool van Amsterdam.

Auteurs

Mike de Kreek
Aafke Brinkhuijsen
Lex Veldboer
Eltje Bos

Hogeschool van Amsterdam, September 2018
Naamsvermelding-Niet commercieel-Geen afgeleide werken
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.nl>

Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie

Wibautstraat 5a
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
<http://www.hva.nl/akmi>

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Onderweg naar een nieuw sociaal domein	4
1.1. Context en aanleiding verkenning	4
1.2. Doelgroep	5
1.3. Leeswijzer	5
2. Aanpak verkenning	6
2.1. Begripsverkenning en proposities	6
2.2. Onderzoeksvragen	7
2.3. Fasering en uitvoering verkenning	8
3. Verbindende activiteiten in de Molenwijk en Tuindorp Oostzaan	10
3.1. Afwijkend sociaal domein in Amsterdam Noord	10
3.2. De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan in de achteruitkijkspiegel	12
3.2.1. Tuindorp Oostzaan	13
3.2.2. De Molenwijk	13
3.3. De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan in het heden	14
3.3.1. De Molenwijk	14
3.3.2. Tuindorp Oostzaan	14
3.3.3. Demografische verschillen tussen De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan	14
3.4. Partijen met verbindende activiteiten	15
3.5. Terugblik op inventarisatie van partijen	20
4. Aansluiting behoeften op verbindende activiteiten	22
4.1. Behoeften van 'de wijk'	22
4.2. Behoeften van een groep aan een gezamenlijke activiteit	23
4.3. Behoeften van een individu aan samen iets doen	23
4.4. Behoeften individu indirect gerelateerd aan anderen	24
4.5. Voorwaarden voor verbindende activiteiten	24
4.6. Terugblik op aansluiting behoeften	25
5. Wensen en mogelijkheden versterken verbindende activiteiten	26
5.1. Inzicht in huidige samenwerking	26
5.2. Wensen en mogelijkheden tot versterking van verbindende activiteiten	27
5.3. Terugblik op wensen voor versterking verbindende activiteiten	29
6. Voorbij het onderscheid systeem- en leefwereld	31
6.1. Relationeel: trage vragen en presentie	31
6.2. Doelgericht tegenover relationeel	32
6.3. Doelgericht én relationeel noodzakelijk verbonden	34
7. Conclusies en aanbevelingen: verbinding als motor	36
7.1. Een sociaal domein waar doelgericht en relationeel in elkaar schuiven	36
7.2. Richting een 'Social work hub' met andere taal en voorwaarden	38
7.3. Van wensen naar aanbevelingen voor versterking	40
7.4. Buurtcontext als bepalende factor voor het succes van een hub? Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
7.5. Discussie over de verkenning	41
Literatuur	43
Bijlage 1: Gesprekshandleiding	45
Bijlage 2: Format gespreksnotities	46

1. Onderweg naar een nieuw sociaal domein

1.1. Context en aanleiding verkenning

De Werkplaats Sociaal Domein Amsterdam gaat na hoe het sociaal werk dichterbij burgers in kwetsbare posities wordt georganiseerd. Professionals in stedelijke wijkteams gaan in de nabijheid van deze burgers werken. Binnen een andere werkwijze en omgeving zoeken de professionals naar samenwerking met informele partijen, zoals mantelzorg, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen. Deze samenwerking tussen wijkteams en informele ondersteuners is een hot issue, dat nog maar net op gang is gekomen en nog nauwelijks grondig in kaart is gebracht. De werkplaats Amsterdam richt zich daarom drie jaar lang vooral op de ervaringen, dilemma's, keuzes en oplossingsrichtingen van formele en informele partijen waarbij de kernvraag luidt:

Hoe mobiliseren 'nabije' formele en informele partijen in de praktijk sociale ondersteuning voor mensen in kwetsbare posities?

Nu de zorg voor het sociale domein, voor het grootste deel overgedragen is aan de gemeenten en er minder middelen voor beschikbaar zijn, zien we dat zorg en welzijn lokaal op nieuwe manieren ingevuld worden. Op veel plekken zijn er vanuit de gemeente ondersteunde wijkteams, die zich meestal richten op de zorg voor individuele personen of gezinnen, al dan niet werkend met systeembenaderingen ('eerste lijn'). Daarnaast zijn er in wisselende mate in wijken/buurtten ook nog veel organisaties die zich met een specifiek aspect van zorg en welzijn in ruime zin bezig houden: organisaties voor schuldhulpverlening, de gezondheidscentra, GGZ-instellingen en particuliere initiatieven voor zorg en welzijn ('eerste en tweede lijn'). Tenslotte zijn er partijen die in het nieuwe jargon de 'nulde lijn' worden genoemd en zich bezig houden met samenlevingsopbouw via sociaal-culturele activiteiten en onder andere verbindingen tussen mensen creëren en preventief kunnen werken. Binnen de laatste groep zien we relatief veel informele initiatieven.

De invulling van dit nieuwe speelveld van wijkteams en instellingen aan de formelere kant en partijen met meer informele achtergrond is overal volop in ontwikkeling, niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland. In het Bromley by Bow Centre in Londen, bijvoorbeeld, worden zorg en welzijn, schuldhulpverlening, medische en andere zorg, sportieve en sociaal culturele activiteiten, en begeleiding naar werk gecombineerd om mensen het vertrouwen te geven dat ze hun leven kunnen veranderen, in de hand kunnen nemen en hun doelen kunnen bereiken. Het Bromley by Bow Centre kenmerkt zich door de volgende uitspraak: "At the core of the Centre's thinking is our belief in people and their capacity to achieve amazing things".

Op dit soort plekken zien we 'onze' nulde, eerste en tweede lijn, en dus ook formele en informele partijen, dwars door elkaar heen lopen en samenwerken. Dat deze samenwerking, waar doelgerichtheid en socialiteit samen komen op één plek, kansen biedt, blijkt ook uit een rapport over Rotterdam: 'Het belang van slow social work – op zoek naar nieuwe welzijnsfuncties in Rotterdam'. In Rotterdam kunnen de meer informele netwerken zoals bewonersinitiatieven en vooral religieuze instellingen voorzien in langzamer sociaal werk voor mensen in grote bestaansnood met vertrouwen als basis. Formele welzijnsorganisaties kunnen dat minder goed door de focus op korte termijn interventies. Door verbinding en samenwerking tussen deze partijen kunnen formele organisaties beter aansluiten op de informele partijen en uiteindelijk samen de krachten bundelen om zowel kleine als grote bestaansnoden te steunen.

Geïnspireerd door bovenstaande ontwikkelingen en voorbeelden hebben we een verkenning in Amsterdam Noord in Tuindorp Oostzaan en de Molenwijk uitgevoerd. Vergelijkbare verkenningen lopen al in andere stadsdelen van Amsterdam, maar nog niet in Noord, vandaar de keuze van twee buurten in dat stadsdeel. In de verkenning (opgave 1) beschreven in dit rapport, hebben we gekeken of en hoe verbindende activiteiten op het gebied van het meer preventieve samenlevingsopbouw kunnen worden versterkt door ze met elkaar en met formele partijen te verbinden. In dat kader worden er aanbevelingen geformuleerd voor een mogelijk vervolg. In dit vervolg (opgave 2) kan er mogelijk nagegaan worden of een daadwerkelijk versterken van relaties tussen wijkteams, formele instellingen en meer informele samenlevingsopbouw impact heeft op de buurt en de bewoners en leidt tot vermindering van zorgvragen.

1.2. Doelgroep

De tekst is enerzijds bedoeld voor de betrokkenen bij de Werkplaats Sociaal Domein Amsterdam. Het draagt bij aan het beeld van het zich snel ontwikkelende sociaal domein in Amsterdam en aan het adequaat opzetten van vervolgtrajecten waarin samenlevingsopbouw versterkt kan worden door het te verbinden met meer formeel sociaal werk. Anderzijds is de tekst geschikt als spiegel voor de professionals en actieve bewoners in de twee buurten waar de verkenning is uitgevoerd. Tijdens de verkenning kwam dan ook regelmatig aan de orde of het rapport en de resultaten gedeeld zouden kunnen worden, liefst ook via een evenement met de belanghebbenden.

1.3. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 vindt u de aanleiding, een begripsverkenning van ‘verbindende activiteiten’ en de aanpak van de verkenning. Hoofdstuk 3 bevat een globale beschrijving van het sociale domein in Noord en een overzicht van formele en informele partijen specifiek voor de Molenwijk en Tuindorp Oostzaan. Daar wordt ook duidelijk met welke van deze partijen we gesproken hebben. De aansluiting van verschillende behoeften op een variatie aan verbindende activiteiten staat in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 verzamelen we de wensen en mogelijkheden om verbindende activiteiten te versterken. Als voorbereiding op de conclusies, geeft een meer theoretisch hoofdstuk 6 inzicht in de relatie tussen doelgericht en relationeel sociaal werk. In hoofdstuk 7 geven we antwoord op de hoofdvraag rondom het versterken van verbindende activiteiten en komen we tot aanbevelingen in het kader daarvan.

2. Aanpak verkenning

In dit hoofdstuk gaan we in 2.1 verder in op de achtergronden en begrippen die hebben geleid tot en een rol spelen in deze verkenning. In 2.2 worden de onderzoeksvragen besproken en in 2.3 staat de fasering en uitvoering van de verkenning centraal.

2.1. Begripsverkenning en proposities

In het startdocument (Veldboer, Bos, & de Kreek, 2017) en het plan van aanpak (de Kreek & Brinkhuijsen, 2017) voor deze verkenning komen een aantal begrippen (ook deels synoniemen) en proposities voor die sturend zijn geweest voor het vormgeven ervan. We bespreken hieronder de belangrijkste die in eerste instantie een rol hebben gespeeld in het vormgeven van de verkenning met de bronnen genoemd in het startdocument. Op basis van de resultaten van de verkenning brengen we aan het eind van dit rapport in hoofdstuk 6 en 7 deze begrippen verder op verhaal met behulp van een aantal andere begrippen en ideeën uit bestaande literatuur. Daarmee blijft het leerproces wat we als betrokken onderzoekers hebben doorlopen grotendeels zichtbaar.

1. 'Verbindende activiteiten' – hierop ligt de focus van de verkenning en hieraan worden in het startdocument de volgende begrippen gerelateerd:
 - a. 'Sociaal-culturele activiteiten' – sociaal contact rond en positieve ervaringen door bijvoorbeeld kunst- en sportbeoefening (Fredrickson, Cohn, Coffey, Pek, & Finkel, 2008).
 - b. 'Slow social work' – op het tempo van bewoners aan vertrouwen en verbindingen werken op plekken met continuïteit (Engbersen & Lupi, 2015).
 - c. 'Third places' – veilige sociale plekken naast thuis en werk waar via informele activiteiten contacten worden gelegd (Oldenburg, 1989).
 - d. 'Preventieve werking' – uiteenlopende groepen bewoners gaan zich positiever gaan voelen en zich meer verbonden voelen met hun omgeving. Dat draagt bij aan een prettiger leefklimaat, en aan een vermindering van de belasting van wij(team)professionals in de wijk (Engbersen & Lupi, 2015).
2. 'Zorg en hulp gericht op het individu' – hier worden de volgende zaken bij genoemd:
 - a. 'Wijkteams' – meestal gericht op zorg- of hulpvragen van individuele personen (Stam, 2017).
 - b. 'Aspect van zorg en welzijn in brede zin' – problemen oplossen binnen bijvoorbeeld schuldhulpverlening, de gezondheidscentra, ggz instellingen.
 - c. De druk op 'het 'snelle' werken met cliënten in wijkteams' – interventies gestuurd door dienstverlening gebaseerd op effectiviteit en efficiency (Engbersen & Lupi, 2015).
3. 'Informele/ formele partijen' – hier geldt grofweg de volgende indeling voor:
 - a. Formeel – een partij met professionals.
 - b. Informeel – een partij met bewoners.
 - c. Formeel-informeel – een partij met professionals ondersteund door vrijwillige bewoners (b.v. een welzijnsinstelling).
 - d. Informeel-formeel – een partij met bewoners ondersteund door professionals (b.v. een kerk).
4. 'Social work hub' – een plek waar het volgende voor geldt:
 - a. Beide soorten van sociaal werk uit punt 1 en 2 zijn hier bij elkaar gebracht.
 - b. Een voorbeeld is het Bromley by Bow Centre in Londen met een 'integrated practice' (zie kader) waar zorg en welzijn, schuldhulpverlening, medische en

andere zorg, sportieve en sociaal culturele activiteiten, en begeleiding naar werk gecombineerd worden om mensen het vertrouwen te geven dat ze hun leven kunnen veranderen, in de hand kunnen nemen en hun doelen kunnen bereiken (Froggett, Chamberlayne, Buckner, & Wengraf, 2005).

THE SETTING: ARCHITECTURE, CREATIVITY AND VIGOUR

The Centre has for some time been regarded by central Government and a number of partner agencies as a flagship of social enterprise and integrated working. It has launched numerous local businesses, incorporated a GP practice and ancillary services and been a major community care provider for Social Services. It runs a large number of volunteer projects and works through a wide range of partnerships and networks.

The Centre itself is something of an enclave, housed in beautiful buildings and expressing a concept of community architecture that could well serve as a model for similar organisations. The architecture is an essential factor in the life of the Centre, encouraging social interaction and providing a beautiful, containing space where people feel valued. It sets the scene for creative exchange. This protected internal space is the hub of a vigorous networking organisation with fluid boundaries in a state of constant dynamic exchange with its environment. (Froggett, et al., 2005, p.III)

Hieronder volgen een aantal proposities die mogelijk gelden voor de buurten in Amsterdam waar de verkenning is uitgevoerd. Op de proposities wordt in de conclusies rondom de hoofdvraag teruggekomen.

1. In Rotterdam kunnen de meer informele netwerken zoals bewonersinitiatieven en vooral religieuze instellingen 'slow social work' bieden aan mensen in grote bestaansnood. Formele welzijnsorganisaties kunnen dit dat minder goed door een focus op korte termijn interventies (Engbersen & Lupi, 2015)
2. In Rotterdam zouden de formele partijen zich meer kunnen verbinden en samenwerken met de informele partijen om de krachten te bundelen in het steunen van zowel kleine als grote bestaansnood (Engbersen & Lupi, 2015).
3. Een 'social work hub', of een 'integrated practice' waar alle soorten sociaal werk bij elkaar komen, draagt bij aan meer sociale participatie, aan een duurzaam bloeiend sociaal cultureel leven en aan minder zorgvraag in de buurt.

2.2. Onderzoeksvragen

De vragen die in deze verkenning centraal hebben gestaan, luiden als volgt:

1. In hoeverre is het wenselijk en mogelijk om verbindende activiteiten te versterken in de Tuindorp Oostzaan en de Molenwijk in Amsterdam Noord?
 - a. Welke partijen met verbindende activiteiten voor groepen of bewoners zijn er in kaart te brengen?
 - b. Op welke behoeften van groepen of bewoners sluiten verschillende soorten verbindende activiteiten aan?

- c. Wat zijn de wensen en mogelijkheden om de verschillende vormen van verbindende activiteiten te versterken?

Ad 1. Het gaat hier om activiteiten zowel van formele als informele partijen en combinaties van de twee. Denk aan een taalgroep vanuit Doras tot een biljartcursus vanuit een bewoner. Versterken zou bijvoorbeeld kunnen op het gebied van samenwerking tussen formeel/ informeel, tussen de informele partijen of door het delen en aanpassen van werkwijzen.

Ad 1a. Deskresearch en navraag bij contacten – Bijna alle formele en informele partijen, inclusief die waar overlap zit, bieden verbindende activiteiten aan. Het idee van het antwoord op deze vraag is een overzicht van die partijen te hebben en daar een sociale kaart van te maken. Op basis daarvan kunnen dan de partijen gekozen worden waarmee gesprekken gevoerd worden.

Ad 1b. Gesprekken met professionals, actieve bewoners en deelnemende bewoners – Behoeften kunnen meer expliciet zijn (ik wil leren biljarten, want dat heb ik altijd al gewild) of meer impliciet (ik wil graag mensen ontmoeten, want ik voel me thuis eenzaam). Die laatste soort behoeften sluit aan bij een eventuele warme overdracht naar een professional als die op de plek van de activiteit 'gewoon' aanwezig is. Daarbij kunnen randvoorwaarden (b.v. toegankelijkheid, veiligheid, vertrouwen) een rol spelen.

Ad 1c. Gesprekken met professionals, actieve bewoners en deelnemende bewoners – Met deze vraag worden de verschillende wensen en mogelijkheden die professionals en actieve bewoners hebben genoemd, geïnventariseerd. Die bevindingen rondom wensen en mogelijkheden kunnen uiteraard overeenkomen, verschillen of zelfs tegenstrijdig zijn. In de hoofdvraag komen ze in conclusies samen onder de noemer "In *hoeverre* is het wenselijk en mogelijk ...".

2.3. Fasering en uitvoering verkenning

In de verkenning rondom de onderzoeksvragen zijn de twee onderzoekers een vrij open, vaak onaangekondigd, gesprek aangegaan met vertegenwoordigers van de verschillende initiatieven. De term 'interview' is hierbij bewust ontweken om onbevangen met elkaar te kunnen uitwisselen en zodoende het verkennende karakter van het gesprek te benadrukken. Tijdens elk gesprek kwam wel ter sprake dat het diende om tot een verkenning te komen rondom de samenwerking tussen meer formele organisaties en meer informele initiatieven. Het wekken van verwachtingen rondom de resultaten werd beperkt tot een terugkoppeling. Gedurende het traject ontstond het idee om de resultaten en aanbevelingen met mensen uit de wijk in de wijk gaan valideren (zie verder conclusies).

De verkenning kende een grof weg aantal opeenvolgende fasen die als volgt beschreven kunnen worden:

1. Inventariseren van initiatieven – op een vaste plek of verplaatsend – waar het aannemelijk leek dat er verbindende activiteiten plaats vinden. Deze fase bestond uit online zoeken en navraag bij contacten en leverde 31 initiatieven op (deelvraag 1a).
2. Bepalen bij welke initiatieven er een gesprek zou plaats kunnen vinden volgens een doelgerichte selectie om een zo groot mogelijke variatiedekking te krijgen (26 gesprekken over 20 partijen). Belangrijkste dimensies waarover een gelijke verdeling werd nagestreefd:

- a. Het informele / formele spectrum.
 - b. Doelgroepen: kinderen, jongeren, volwassenen, ouderen en bewoners.
 - c. Focus: zorg, welzijn, cultuur, kunst, bewegen en gezondheid.
 - d. Maat: kleine initiatieven en grote organisaties
3. Het uitvoeren van een eerste ronde gesprekken bij de, in de vorige fase geselecteerde, partijen. Hiervoor is op basis van een proefgesprek een gesprekshandleiding gemaakt met een aantal richtinggevende vragen (zie bijlage 1). Elk gesprek werd achteraf uitgewerkt volgens een format voor de gespreksnotities gebaseerd op de gesprekshandleiding (zie bijlage 2). Afhankelijk van het verloop van het gesprek werd het gespreksformat in meer of mindere mate ingevuld.
 4. Bespreken van de oogst van de gesprekken na de eerste ronde. Hier werd ook, met het oog op variatiedekking, bepaald welke nog niet bereikte initiatieven en nieuwe initiatieven nog benaderd zouden worden.
 5. Analyseren van de gesprekken met als beginpunt de grove indeling die toegelicht wordt bij deelvraag 1b (behoeften) en deelvraag 1c (wensen en mogelijkheden). Beide betrokken onderzoekers hebben na de tweede cyclus het coderen apart gedaan en de resultaten besproken om tot een gemeenschappelijke uiteindelijke codering te komen.
 6. Een terugblik op begripsverkenning op basis van voorlopige analyses en verdere verkenning van relevante literatuur.
 7. Gezamenlijk formuleren antwoorden op basis van de analyse. Deze zijn door twee 'critical friends' becommentarieerd en aangescherpt.
 8. Gezamenlijk formuleren aanbevelingen voor een mogelijk vervolg van dit project waarin nagegaan wordt of een daadwerkelijk versterken van relaties tussen wijkteams, formele instellingen en meer informele samenlevingsopbouw impact heeft op de buurt en de bewoners en leidt tot vermindering van de zorgvraag. Deze zijn door twee 'critical friends' becommentarieerd en aangescherpt.

3. Verbindende activiteiten in de Molenwijk en Tuindorp Oostzaan

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag 1a: Welke partijen met verbindende activiteiten voor groepen of bewoners zijn er op specifieke en/ of generieke plekken in kaart te brengen? Dat wordt deels bepaald door ontwikkelingen in de context van Noord (3.1) en specifieke kenmerken van de Molenwijk en Tuindorp Oostzaan (3.2). In 3.3 staan de partijen die verbindende activiteiten organiseren en globaal voor wie. Daar zijn ook die partijen aangegeven waar een of meer mensen over verteld hebben in de gevoerde gesprekken.

3.1. Afwijkend sociaal domein in Amsterdam Noord

“Noord is echt anders, dan de rest van Amsterdam.” Amsterdam Noord bestaat volgens een van de gesprekspartners uit zes, oorspronkelijk los van elkaar staande, dorpen die tegenwoordig soms verbonden met elkaar raken, maar nog steeds niet zomaar een geheel vormen. De recente initiatieven in Noord hebben vaak het woord ‘samen’ in zich, om de vorming van dat ‘geheel’ te bevorderen. Een aantal van die ‘samen’-ontwikkelingen in Noord maken dat het ook sociale domein anders is ingericht dan in de rest van Amsterdam. Gedurende de verkenning werd duidelijk dat vooral de organisatie van de wijkteams en van de sociale basisinfrastructuur in Noord fundamenteel anders is dan in de rest van Amsterdam.

In het geval van de **wijkteams**, in Amsterdam sinds 2011 Samen DOEN, zien we dat die teams in Noord alleen gericht zijn op de doelgroep jonger dan of 18 jaar en gezinnen waarin de kindveiligheid in het geding is. Samen DOEN zit samen met het Ouder Kind Team op het Aldebaranplein 2. In de rest van Amsterdam heeft Samen DOEN een veel bredere opdracht rondom ‘kwetsbare huishoudens of burgers met een stapeling van problemen’ (Movisie, 2014). Deze situatie is ontstaan doordat voor de komst van Samen DOEN de Krijtmolen-alliantie in 2009 al is ontstaan met een dergelijke brede opdracht die ‘**Beter Samen in Noord**’ heet. Deze samenwerking¹ bestaat intussen uit: Doras, Evean, BovenIJZiekenhuis, Cordaan, Amstelring, Stichting Amsterdamse Gezondheidscentra, Arkin, Stadsdeel Noord, Mee Amstel en Zaan, HvO-Querido, Leger des Heils en Dock.

Als het gaat om de **sociale basisinfrastructuur** is vanaf eind 2016 in navolging van de Krijtmolen-alliantie een samenwerking aan een integrale opdracht gestart in ‘**Samen Noord**’² met een ongedeeld budget. “De gezamenlijke ambitie daarvan en daarvoor is dat oude en nieuwe Noorderlingen zich verbonden voelen, elkaar helpen en steunen, harmonieus samenleven en iedereen mee kan doen” (Samen Noord, 2016, p. 0). De samenwerkende organisaties zijn: Doras, Regenboog Groep, Wijsneus, Eva & Adam – Participatiecentrum Amsterdam Noord, Dock, Stichting Speeltuinen in Noord (SPIN), Leefkringhuis, Prisma en Vrijwilligerscentrale Amsterdam.

Er is in Noord, net als in andere stadsdelen in Amsterdam, sinds eind 2017 een **wijkzorgalliantie**. Deze ‘**Wijkzorg Alliantie Noord**’ bestaat uit Doras (trekker), Mee, Amstelring, HvO-querido, Cordaan en Evian. Een dergelijke alliantie geeft samen met zorgaanbieders, lokale partners (b.v. huisartsen en informele partijen) en gemeente vorm

¹ <https://www.betersameninnoord.nl/historie/samenwerking>

² <http://www.stichting-spin.nl/wp-content/uploads/2017/03/Samen-toekomst-maken-Samen-Noord-visie.pdf>

aan wijkzorg. De opdracht daarbij is om via de samenwerking de cliënt de beste ondersteuning en zorg te bieden³.

De samenwerking tussen formele partijen in Beter samen in Noord, De Wijkzorg Alliantie Noord en Samen Noord is weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1: Samenwerkingsverbanden formele organisaties in Noord

In Amsterdam Noord zijn vier **huizen van de wijk** die door professionals worden beheerd:

- **“Huizen van de Wijk:** dit zijn grotere sociale accommodaties beheerd en veelal geprogrammeerd door professionele welzijnsinstellingen. Hier vinden activiteiten plaats die bijdragen aan het sociale beleid van het stadsdeel (de basisvoorzieningen). De volgende thema’s zijn daar aan de orde: pedagogische dragende samenleving/talentontwikkeling van 0 -23 jaar, vrijwillige inzet en informele netwerken, activering en participatie, mantelzorgondersteuning, maatschappelijke dienstverlening, bewonersinitiatieven/maatschappelijk initiatief.” (Woon!, 2017, p. 5)

Daarnaast heeft Amsterdam Noord verschillende soorten **buurtaccommodaties** die grotendeels beheerd en geprogrammeerd worden door bewoners:

- **“Buurtkamers:** dit zijn ruimtes met als hoofddoel ontmoeting in de buurt die door derden worden gefinancierd, te weten woningbouwcorporaties, kerken of andere partijen.

³ <https://www.amsterdam.nl/zorgprofessionals/wijkzorg/>

- **Kunst en cultuur organisaties/Broedstraten:** broedstraten zijn locaties waarbij het hoofdoel kunst en cultuur is maar waarbij ook sociale activiteiten uitgevoerd kunnen worden voor en met de buurt. De betrokkenen verdienen een inkomen uit de activiteiten. De exploitatiekosten van het gebouw worden veelal bekostigd uit subsidie voor culturele activiteiten.
- **Zelfbeheer buurthuizen:** hebben ook maatschappelijk doel. Deze worden beheerd en geprogrammeerd door bewoners. Hieronder vallen de speeltuinverenigingen, Het Anker, De Driehoek en Van Der Pek buurthuis.
- **Wijkonderneming/wijkcoöperatie:** hebben maatschappelijk doel maar willen hier ook inkomen uit verwerven, om zodoende financieel onafhankelijk te worden van de overheid. De organisaties die hier nu onder zouden vallen zijn het Breedhuis en de Zilverberg (buurtkamer in de Kleine Wereld) en Pek-o-Bello. De huur van deze accommodaties worden momenteel door woningbouwcorporaties betaald.” (Woon!, 2017, p. 5)

Doras heeft halverwege het traject een lijst gedeeld met 120 meer informele initiatieven in Noord, waaronder buurtaccommodaties zoals hierboven, kerken, verenigingen, buurtinitiatieven, bewonersclubjes, etc. De lijst dateert uit 2015, maar geeft aan dat er enorm veel gebeurt op het gebied van activiteiten van en (deels) door bewoners. Dat maakt het up-to-date houden van dit soort overzichten ook een grote uitdaging.

3.2. De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan in de achteruitkijkspiegel

Tuindorp Oostzaan en de Molenwijk zijn twee buurten binnen Amsterdam Noord, allebei gebouwd als uitbreiding van Amsterdam en beide dienden als uitvloeisel van nieuw denken over wonen en over maatschappelijkheid. Terwijl Amsterdam-Noord momenteel opkomend is, was dit deel van Amsterdam ten noorden van het IJ lange tijd een plek waar men, in volksmond genoemd, 'niet dood gevonden' wenste te worden. Tijdens de crisisjaren na 2008 werd het een toevluchtsoord voor gezinnen-stichtende hoger opgeleide stadsbewoners die in Amsterdam-Noord betaalbare woningen en ademruimte vonden, terwijl bewoners die er al generaties lang woonden te maken kregen met een nieuwe groep medenorderlingen. Deze oude bewoners, die afstammen van de arbeiders uit de (witte) onderklasse zagen eerder al gastarbeiders komen.

Tegenwoordig is de voormalige scheepswerf op het NDSM-terrein *booming*, zijn er twee filmtheaters gevestigd in het stadsdeel en vindt er verdichtingsbouw plaats op de noordelijke IJ-oever. In de jaren '20 en '60 van de twintigste eeuw was er bepaald geen sprake van een hip stadsdeel. Over hoe het komt dat Noord lange tijd een plek was waar men, in volksmond genoemd, 'niet dood gevonden' wenste te worden, bestaat het lugubere verhaal over de functie van de landtong, aan de andere kant van het IJ, tegenover het huidige centraal station. Dit was de Volewijk, waar zich al vanaf 1409 de Amsterdamse galgenput bevond waar op de Dam geëxecuteerden ter afschrikking werden getoond (Groen, 2000). Het is volgens Bas Kok (2016) dit galgenveld waaraan Amsterdam-Noord haar eeuwenlang voortdurende imago te danken heeft, samen met de plaatsing van te beschaven arbeiders en ontoelaatbaren in het begin van de twintigste eeuw gebouwde 'dorpen'.

Aan het begin van de twintigste eeuw veranderde het denken over de woonomstandigheden van arbeidersgezinnen veranderde. Het gesprek over het arbeidersvraagstuk, zoals dat genoemd werd, hing samen met de choleraepidemieën die in het West-Europa van de negentiende eeuw woedden, met name in dicht opeengepakte volksbuurten (De Regt, 1984). In 1901 werd de Woningwet aangenomen, waarna deze in 1902 in werking trad. De indertijd op socialistische leest geschoeide Gemeenteraad, met in

1914 het aantreden van de welbekende wethouder voor Volkshuisvesting Floor Wibaut, zorgde voor de juiste omstandigheden om uiteindelijk de bouw van verscheidene tuindorpen in Amsterdam te realiseren. Al vanaf 1910 werden Amsterdamse arbeiderswijken, zoals Uilenburg en de Jordaan, gesaneerd omdat de woonomstandigheden niet meer voldeden aan de nieuwe inzichten. Dit leidde tot een tekort aan vervangende woonruimte (De Rooy, 2007). De vraag naar huisvesting voor arbeiders die werkten binnen de groeiende scheepsbouwindustrie speelde hierbij ook een rol (Hubert, 1996). Mensen kwamen terecht in de verscheidene tuindorpen die Amsterdam rijk was, gebouwd naar Engels voorbeeld en Tuindorp Oostzaan is daar een van.

3.2.1. Tuindorp Oostzaan

Tuindorp Oostzaan bestaat uit twee gedeelten; een hoog en laag gelegen deel. Het laag gelegen deel is gelegen in de Noorder IJpolder, die gerealiseerd werd nadat men vanaf 1870 startte met het afsluiten van het IJ en de aanleg van het Noordzeekanaal. De poldergrond werd eind negentiende eeuw door Oostzaan aan Amsterdam verkocht (Hall, 2017). Het in 1921 opgeleverde laag gelegen deel heeft naar hemellichamen vernoemde straten en het hoger gelegen deel, het Terrasdorp, met de in de jaren vijftig gebouwde fruitbuurt dat in de volksmond Tuttifruttidorp genoemd wordt en de Werfbuurt, op steenworp afstand van de vroegere scheepsbouwwerf NDSM. Aan het begin van de 21e eeuw werd in het hoger gelegen deel van de buurt de Bongerd gebouwd. Dit zijn koopwoningen. De woningen in het laag gelegen deel van Tuindorp Oostzaan zijn gebouwd in 1922, als noodwoningen, met de bedoeling dat ze maximaal 15 jaar zouden blijven staan. Zonder uitzondering waren dit huurwoningen. De woningen zijn niet onderheid en er zijn geen spouwmuren. De woningen voldeden destijds aan de eisen die door de invoering van de Woningwet in 1902 werden gesteld. Deze woningen boden een thuis aan arbeiders die afkomstig waren uit armetierige woonomstandigheden in onder andere de Jordaan. Er was stromend water en een gasaansluiting (Michielse, 1989). Het plaatsen van arbeiders in betere woningen diende bovendien als middel om de arbeiders te beschaven. Om er zeker van te zijn dat de door woningbouwverenigingen gebouwde woningen netjes bewoond werden, stelden zij eisen aan de bewoners, dus werden potentiële bewoners beoordeeld op de mate waarin zij toelaatbaar waren (Regt, 1989). De woningen in Tuindorp Oostzaan werden toegewezen aan nette gezinnen, die er een gezonde gezinsmoraal en een net huishouden op nahielden.

3.2.2. De Molenwijk

De bouw van de Molenwijk werd mogelijk toen op 1 augustus 1966 een deel van zowel Landsmeer als Oostzaan bij Amsterdam kwamen, waaronder de Oostzanerwerf, waar de wijk onderdeel van is. De Molenwijk werd, net als Tuindorp Oostzaan eerder in de twintigste eeuw, een experiment voor modern wonen, dat bovendien als toetssteen diende voor het plan dat al lag voor de Bijlmermeerpolder (Swart, 1996). Dat de opzet van de wijk sterk afwijkt van traditionelere woonvormen is ook nu nog terug te zien. De nieuwe stadswijk werd door architect Geerts ontworpen volgens het door hem genoemde Molenwiekplan. De wijk heeft haar naam te danken aan dat plan, maar kreeg in de volksmond al gauw de naam de Molenwijk. De Molenwijk ligt geïsoleerd van zijn omgeving wat betreft infrastructuur en stijl. Er zijn een aantal fietsingangen en een aantal auto-ingangen (gescheiden van elkaar). Het wordt omgeven door de Stellingweg en de Molenaarsweg die grotendeels op een dijk liggen. Het werd opgezet als een groot park, met vier in wieken gepositioneerde blokken met flatgebouwen, fiets- en wandelpaden door het groen en afgescheiden wegen voor gemotoriseerd verkeer. Er werd bij de aanbouw rekening gehouden met de verwachting dat gezinnen al gauw een auto per huishouden zouden hebben.

3.3. De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan in het heden

3.3.1. De Molenwijk

Objectief bekeken ligt de Molenwijk geïsoleerd van haar omgeving wat betreft infrastructuur en stijl. Er zijn een aantal fietsingangen en een aantal auto-ingangen (deels gescheiden van elkaar). Het wordt omgeven door de Stellingweg en de Molenaarsweg die grotendeels op een dijk liggen. Er is veel gras en bomen tussen de flats met een aantal fiets- en wandelpaden die tussen de flats door slingeren. Hier is er wat zwerfvuil en op sommige plekken is het gras verdwenen. Er staan een aantal kunstobjecten verspreid over de wijk. Er bevindt zich verder aan de Zuid-Oost kant van de Molenwijk een winkelcentrum (8 winkels), een viskraam, een gezondheidscentrum (tandarts, huisarts, mensendieck, apotheek) en een ObA-vestiging. Aan de Noord-Oost kant zitten de basisschool De Bonkelaar, Kinderdagverblijf de Draaimolen en de buitenschoolse opvang (BSO) de Krijtmolen. Aan de Zuid-Oost kant bevindt zich een speeltuin Diereneiland van de Spin. Ook vind je er basisscholen, een kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang. Het buurthuis de Molenwijkkamer zit in de plint van de Noordelijkste 'molen met vier wieken'. Doordat er op grondniveau maar op een aantal plekken voorzieningen zijn moet je een beetje zoeken naar leven. In de plinten van de flats gebeurt verder bijna niks, dus de ruimte tussen de flats is vooral een ruimte om je te verplaatsen en minder om te vertoeven. Er gebeurt vrijwel niets op het gebied van voorzieningen, dus de ruimte tussen de flats is vooral een ruimte om door heen te gaan en minder om te vertoeven.

3.3.2. Tuindorp Oostzaan

De opzet als Tuindorp is tot op heden goed te zien. Het stratenpatroon voelt voor wie er niet bekend is als een doolhof langs op elkaar lijkende en vriendelijk ogende huizen. De wijk is rijk aan groen, zowel gezien het aantal bomen als groene pleintjes en voortuintjes. Het centrale plein, het Zonneplein genaamd, is de kern van het tuindorp. Een aantal winkels die er al sinds jaar en dag gevestigd zijn, zoals de bakker, de groenteboer en de sigarenboer, hebben de tand des tijds doorstaan. In vrijgekomen winkelruimten hebben nieuwe ondernemers zich gevestigd, zoals een yogastudio en een restaurant. Het Zonnehuis, van oorsprong het hart van cultureel Tuindorp Oostzaan, doet tegenwoordig dienst als theaterlocatie. Bij de bouw van de wijk is er volop voorzien in schoolgebouwen, die al dan niet nog een nieuwe functie hebben gekregen. Een aantal scholen is nog altijd gevestigd in karakteristieke panden gebouwd volgens de Amsterdamse School, terwijl andere voormalige schoolgebouwen een woon- of gezondheidszorgfunctie hebben gekregen.

3.3.3. Demografische verschillen tussen De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan

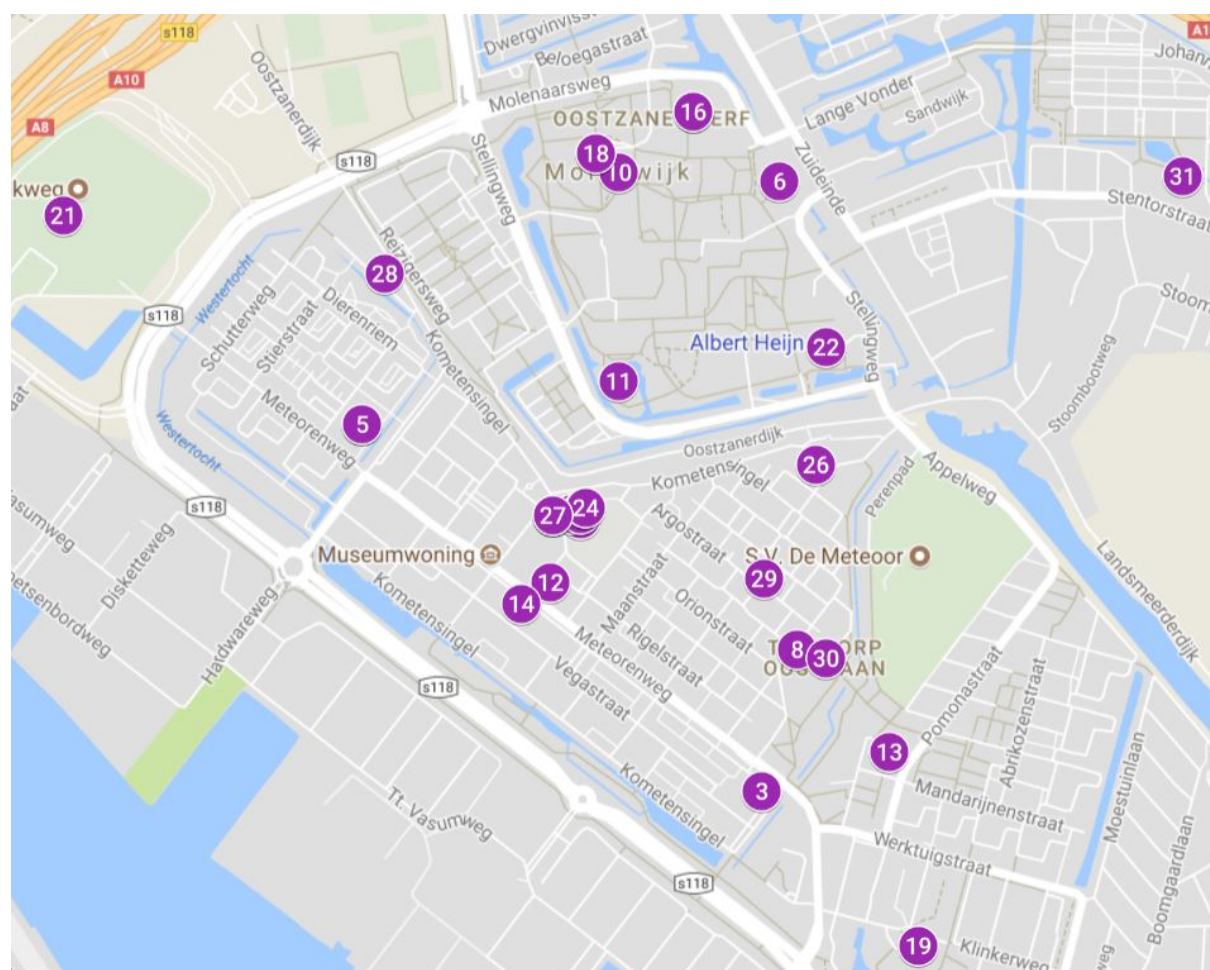
De Molenwijk en Tuindorp Oostzaan zien er niet alleen fysiek anders uit, ook qua bewoners van de twee wijken zijn er een aantal verschillen. We bespreken de stand van zaken volgens de laatst beschikbare gegevens (Gemeente Amsterdam, 2017). De Molenwijk is onderdeel van Oostzanerwerf. De door de gemeente Amsterdam beschikbare gegevens zijn niet specifiek, waardoor de cijfers niet geheel op het niveau van de Molenwijk uit te splitsen zijn. Oostzanerwerf bestaat naast de Molenwijk ook uit Kermisdorp en de Walvisbuurt. Vermoedelijk geven de beschikbare cijfers een iets vertekend beeld, omdat deze twee laatstgenoemde buurten binnen Oostzanerwerf zowel fysiek als sociaal-economisch verschillen van de Molenwijk. Desalniettemin geven de cijfers een interessant beeld van de verschillen tussen Tuindorp Oostzaan en de Molenwijk.

In Oostzanerwerf, waarvan De Molenwijk onderdeel uitmaakt, wonen in januari 2017 33.222 mensen en in Tuindorp Oostzaan 16.997 mensen. Daar waar Oostzanerwerf uit ongeveer evenveel koop- als huurwoningen bestaat, bestaat Tuindorp Oostzaan twee keer zoveel huurwoningen als koopwoningen. Dit verschil wordt ook zichtbaar in het verschil in sociale en economische kenmerken tussen de twee wijken. In Oostzanerwerf heeft 35% een lage, 45% een midden en 20% een hoge opleiding genoten, terwijl in Tuindorp Oostzaan de verdeling ligt op 44% laag, 40% midden en 16% hoog opgeleiden. Het percentage mensen met een werkloosheidsuitkering ligt in Tuindorp Oostzaan met 14% iets hoger dan in Oostzanerwerf (11%), terwijl het landelijk gemiddelde werklozen in januari 2017 op 5,3% lag (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017). Beide scores daarmee fors hoger dan landelijk. Het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden is voor bewoners van Oostzanerwerf €34.400,- per jaar, terwijl een huishouden in Tuindorp Oostzaan gemiddeld €29.200,- te besteden heeft per jaar.

Kijkende naar hoe bewoners hun omgeving beleven zien we dat beide buurten in 'de gele en oranje cijfers staan'. Hiervoor wordt de veiligheidsindex gebruikt, waarbij aan de hand van de drie deelindexen criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving het mogelijk is om buurten ten opzichte van elkaar en in verloop van tijd met elkaar te vergelijken. In het ijkjaar 2014 is het regiocijfer gesteld op 100. Scores boven de 100 duiden op relatieve onveiligheid, terwijl een getal onder de 100 relatieve veiligheid aanduidt. We benoemen een aantal interessante gegevens, wetende dat dit geen volledig beeld geeft. Op het vlak van verloedering scoren Oostzanerwerf (122) en Tuindorp Oostzaan (120) hoog in 2016. Als het gaat om onveiligheidsbeleving scoort Oostzanerwerf met het getal 103 lager dan Tuindorp Oostzaan (113), maar beide zitten boven het regiocijfer. Het is opvallend dat Tuindorp Oostzaan op de criminaliteitsindex met het getal 71 beduidend lager, en dus beter, scoort dan Oostzanerwerf, dat met 97 net iets onder het regiocijfer zit. Op het vlak van sociaal-economische kenmerken en veiligheidsindex scoren de twee buurten iets verschillend. Het is de vraag in hoeverre dit doorwerkt in de mate waarin mensen zich betrokken voelen bij de buurt en met elkaar.

3.4. Partijen met verbindende activiteiten

Op basis van de begrippen in het vorige hoofdstuk kwamen een flink aantal mogelijke plekken of partijen naar boven waar verbindende activiteiten in meer of mindere mate vorm krijgen (zie voor een indruk Figuur 2) gevonden. De nummers 1-31 waren (zie Tabel 1) gevonden voordat de gesprekken startten en de nummers 32-35 kwamen er gedurende de verkenning bij. Voor de eerste ronde zijn 21 initiatieven geselecteerd (voor achtergrond selectie zie 2.3) voor een gesprek en uiteindelijk zijn in er in 26 gesprekken 20 geselecteerde partijen binnen het gebied (aangegeven met een x) besproken. Ook zijn er in de gesprekken een aantal niet geselecteerde partijen buiten het gebied besproken. Van een aantal situaties zijn observaties genoteerd (4 notities).

Figuur 2: Kaart met inventarisatie initiatieven.

Tabel 1: Geselecteerde en gesproken initiatieven

	Naam initiatief	Beschrijving
1 x	De Evenaar	Een Huis van de Wijk is van alle bewoners uit de buurt; een ruimte voor denkers en doeners. Het huis verbindt mensen en instanties die elkaar verder kunnen helpen en zo de leefbaarheid van de wijk stimuleren. Ook biedt 'het Huis' ruimte aan om actief te zijn, te ondernemen, mee te doen, andere mensen te ontmoeten, te vergaderen, iets te leren van en aan een ander, maar vooral is het ook een plek om plezier te hebben. [o.a. Dock, Doras en Regenbooggroep]
2 x	Doras	Inwoners van stadsdeel Noord kunnen bij Doras terecht voor vragen, advies en hulp op het gebied van welzijnswerk (o.a. ouderen), (school-)maatschappelijk werk en schuldhulpverlening. De sociaal raadslieden zijn er voor burgers die vragen hebben over wet- en regelgeving. Ze kunnen onder meer helpen met vragen over uitkering, huurtoeslag en belasting.

3 x	Satirius	Satirius is een jongerenproductiehuis. Je kunt hier muziek maken in de recording studio of in de dj booth, sporten, televisie kijken, gamen of gewoon chillen met je vrienden. [Dock]
4 x	Odensehuis	Het Odensehuis is een inloop,-informatie-, en ontmoetingscentrum. Onze drempel is laag voor mensen met (beginnende) dementie of geheugenklachten, mantelzorgers en hun familie en vrienden. Er worden activiteiten georganiseerd en men kan er terecht voor mantelzorg ondersteuning en lotgenoten contact. [mee in 5]
5 x	Twiskehuis	Twiskehuis biedt verzorgingshuiszorg en kortdurend verblijf. Ook is er een woongroep voor ouderen met dementie.
6 x	Jongerenwerk Noord	Het Jongerenwerk Noord organiseert op verschillende locaties activiteiten voor de jeugd. O.a. sport en huiswerkbegeleiding. [Dock]
7	Sociaal Loket	Bij het Sociaal Loket kunt u terecht met vragen over zorg, welzijn, zelfstandig wonen, urgentieverklaring, kwijtschelding, geldproblemen en minimaregeling. [Tijdelijk gestopt]
8	Ouder en Kindteam Noord West	Ouders, kinderen, jongeren en ook professionals die met jeugd werken, kunnen hier terecht met vragen en zorgen over opvoeden en opgroeien. [niet bereikt]
9	Oba	Deze grote buurtbibliotheek biedt veel ruimte voor lezen, leren en ontmoeten. In de bibliotheek worden wisselende exposities van kunstenaars uit Noord gehouden en er zijn jaarlijks fototentoonstellingen over het oude Noord. Regelmatig vinden er activiteiten plaats voor zowel kinderen als volwassenen. [vooral gericht op 10]
10 x	Ouderen in de wijk	Bij ons kunnen senioren binnenlopen voor lezingen, digitale vaardigheden, tekenen en schilderen, voorlichtingsbijeenkomsten over bijvoorbeeld gezondheid en nog veel meer. Maar ook is er gelegenheid om met buurtgenoten koffie te drinken. Alle activiteiten zijn laagdrempelig en meedoen is altijd vrijblijvend en op eigen niveau. Kijken mag natuurlijk ook. Het project Ouderen in de Wijk organiseert (vaak samen met partners uit de wijk) deze activiteiten binnen en buiten de bibliotheek. Ook verwijzen wij door naar het aanbod in de wijken.

11 x	Diereneiland	In een hoek van de groene Molenwijk in Amsterdam Noord ligt een kleine oase waar flora en fauna alle ruimte heeft hun schoonheid te tonen. De speeltuinmedewerkers van Stichting SPIN en de vrijwilligers van Het Diereneiland ontvangen u en uw kinderen graag op deze plek. De dieren zijn interessant om naar te kijken en op de speeltoestellen, waaronder een mooi waterorgel, kan fijn gespeeld worden. [vanuit SPIN, nummer 12]
12 x	Spin	“Spelenderwijs naar een kansrijke buurt voor jong en oud(er)”. “Ons speeltuinwerk is kinderwerk is buurtwerk”. [mee in 11]
13 x	Meer Bewegen Voor Ouderen	Stichting Meer Bewegen voor Ouderen organiseert in heel Amsterdam (veelal in samenwerking met de stadsdelen) diverse activiteiten voor mensen van 55 - 100 jaar en voor mensen met chronische aandoeningen. De activiteiten hebben niet alleen een sportief maar ook een sociaal aspect: meestal wordt er na de les gezamenlijk koffie/thee gedronken, soms ontstaan buiten de les telefooncirkels of gaat men gezamenlijk iets ondernemen.
14 x	Museumwoning Tuindorp Oostzaan	In de woning is een slaapkamer ingericht als voorlichtingsruimte, waar films kunnen worden getoond van het leven en werken in Tuindorp Oostzaan in de eerste helft van de vorige eeuw. Er zijn ook steeds wisselende tentoonstellingen te zien en er is een vitrinekast vol met jubileumartikelen van de N.D.S.M. Mensen die de woning bezoeken zijn enorm enthousiast omdat het interieur zeer herkenbaar is uit moeders en grootmoeders tijd.
15 x	VoorUit	Het doel van VoorUit is om de sociale cohesie in de wijk te versterken. Om de doelstelling te behalen focussen we ons op drie Pijlers: Ontmoeting, Taalontwikkeling en Actief Burgerschap. Daarbij richt VoorUit zich hoofdzakelijk op kinderen van de basisschoolleeftijd en volwassenen. [mee in 18]
16	Senia	Zoekt u geïnteresseerden in literatuur, filosofie of geschiedenis? U vindt ze in de leesgroepen van Senia. Ruim 1.000 leesgroepen zijn er, over het hele land verspreid. Of gaat uw belangstelling uit naar muziek: in muziek-luistergroepen ontmoeten geïnteresseerden in klassieke muziek elkaar.
17 x	Noordwesters	De Noordwesters is een groep cre-actieveelingen uit Tuindorp Oostzaan en omgeving. Een keer per 2 weken komen ze bij elkaar om samen te tekenen, elkaars werk te bespreken en elkaar te stimuleren om te exposeren. Een keer per jaar, in de herfst, houden zij een gezamenlijke expositie n.a.v. een thema. [mee in 1]
18 x	Molenwijkkamer	De Molenwijkkamer is de plek van en voor Molenwijkers.

19	Koor Blauwe Maandag	Het gemengde amateurkoor Blauwe Maandag bestaat momenteel uit 25 mensen. De naam van het koor is ontleend aan het lied Blue Moon en de repetitiedag. Wij zingen een gevarieerd klassiek repertoire. Doel van het koor is met plezier te zingen: dus recreatief maar wel met de ambitie steeds verder te komen.
20 x	WijkLeerbedrijf Amsterdam Noord	In WijkLeerbedrijf Amsterdam Noord behalen jongeren in 2 jaar het diploma Dienstverlening Helpende zorg en welzijn. Deelnemers doen praktijkervaring op door (kwetsbare) wijkbewoners informele hulp te geven. Het WijkLeerbedrijf is een samenwerking tussen Calibris Advies en MBO College Noord.
21	Sportvereniging de Vriendschap	Handbal, turnen, streetdance en gym.
22 x	Winkelcentrum Molenwijk	Regelmatig zijn er leuke activiteiten in Winkelcentrum Molenwijk. Workshops, Meet&Greets, Fotoshoots, noem maar op!
23	Laat je zien, laat je horen	Doe mee en ga aan de slag met film, theater, kunst en muziek. Alles komt voor jou aan bod. We werken toe naar spetterende presentaties. Daarin laat iedereen zich zien en horen! LAAT JE ZIEN LAAT JE HOREN is een samenwerking van Noordje, de DAT!school en de Muziekschool Amsterdam Noord
24	Dancematic	Verschillende dansstijlen, m.n. op kinderen gericht. Eén activiteit voor volwassenen (Ladies dance).
25 x	Bethelkerk	Wij willen een 'huis' bieden aan heel verschillende mensen, met allerlei achtergronden. Wij hopen dat iedereen zich er thuis voelt, ongeacht geloof, herkomst, opleiding, geaardheid, leeftijd of beperkingen. Zoals de buurt ons inspireert, zo proberen wij er ook voor onze buurt te zijn.
26 x	Agapè	We zijn een groeiende kerk in Amsterdam-Noord, met een hart voor de buurt om ons heen. Door al onze diensten en activiteiten heen willen we een plek zijn waar mensen zich welkom en thuis voelen. Dit doen we vanuit het geloof dat God onvoorwaardelijk van mensen houdt, Jezus onze hoop is en de Heilige Geest de kracht en liefde van God wil openbaren. De Bijbel is hierbij ons uitgangspunt en een richtlijn voor ons leven
27 x	Zinnig Noord	Zinnig Noord beweegt zich op het raakvlak van kunst en zingeving en creëert een speelse plek voor levenswijsheid. Zo zoeken we samen - te midden van alle gekte - naar wat waardevol en zinvol is, naar iets om in te geloven. [mee in 26]

28	Gereformeerde Gemeente	Ons kerkverband kent een groot aantal activiteiten. Er zijn diverse deputaatschappen werkzaam. Zending en Evangelisatie, (participatie in) onderwijs vanaf basisschool tot hoger onderwijs op gereformeerde grondslag en tal van aanverwante organisaties op breed maatschappelijk terrein zoals ouderenzorg etc. vragen veel aandacht en de benodigde financiën. [geen reactie]
29	Noorderwoord	Verhalen en variété, dat is Noorderwoord. Een wervend programma dat vier keer per jaar het Zonnehuis in Amsterdam-Noord aandoet. Met schrijvers, live muziek, cabaret, dichters en theater. Uiteindelijk draait Noorderwoord om verhalen: verteld, gezongen en geschreven.
30	Sport in Noord	Stadsdeel Noord Afdeling sport regelt veel sportevenementen door het hele stadsdeel zoals de Ster van Noord, scholierencompetities en Sportmix. Op deze pagina kan je altijd bijhouden wat er allemaal te doen is in Noord op het gebied van Sport.
31 x	Buurtkamer Kadoelen	Activiteiten door buurtbewoners voor elkaar en met elkaar
32 x	Wijk OpbouwOrgaan Tuindorp Oostzaan	Het Wooto is ontstaan uit verschillend bewonersgroepen die zich na een aantal jaren hebben verenigd in deze stichting. Vandaag de dag is de Stichting, met een hoofdbestuur en een dagelijks bestuur, niet meer noodzakelijk. Het Wooto heeft zich nu een ander doel gesteld, n.l. het verbeteren van de leefbaarheid en de onderlinge verstandhoudingen in de buurt, en het stimuleren van diverse bewoners activiteiten.
33	Walmolen	In de Molenwijk van Amsterdam Noord staat een flat waar 24 appartementen beschikbaar zijn voor (jong) volwassenen met een licht verstandelijke beperking. Zij kunnen zelfstandig wonen in de wijk en wonen tussen huurders van de woningcorporatie.
34	Mandarijnenstraat	De Mandarijnenstraat is een modern en nieuw woonlocatie in Tuindorp Oostzaan, het is een mooi gebouw waar de appartementen rond een binnenplein zijn gebouwd. U kunt in de Mandarijnenstraat wonen als u ouder bent dan 18 jaar en als u zelfstandig bent en in staat bent zichzelf goed te verzorgen.
35	Twiske speeltuin	De twiskespeeltuin is de eerste speeltuin in Noord welke vrijwel volledig wordt beheerd door een aantal enthousiaste buurtbewoners en met hulp van het stadsdeel noord. [niet in gebied]

3.5. Terugblik op inventarisatie van partijen

Gedurende het traject ontstond door de beschikking over nieuwe informatie het beeld van de drie samenwerkingsverbanden aan de formele kant die in Figuur 1 wordt weergegeven.

Doordat er een focus lag op verbindende activiteiten waar bewoners op allerlei manieren sociaal contact konden opbouwen of onderhouden, is de inventarisatie op een bepaalde manier ingevuld. De focus is komen te liggen op partijen in de Samen Noord-basisvoorzieningen en minder op Beter Samen in Noord-wijkteams en de Wijkzorg Alliantie Noord. De gesprekken met Dock (ook in Beter Samen in Noord) en Doras (zowel Beter Samen in Noord als in Wijkzorg) hebben dit perspectief op verbindende activiteiten enigszins breed gehouden. Dus de verbindende activiteit, gezien als de relatie die bijvoorbeeld een zorgprofessional zelf met een cliënt of een groep, op basis van vertrouwen, continuïteit en zelfverkozen tempo opbouwt, is hiermee wel binnen het bereik van de verkenning gekomen.

Een andere mogelijke lacune in de inventarisatie bestaat uit de beperkte variatie in religieuze organisaties die mee zijn genomen in de gesprekken. Deze partijen waren er wel, maar buiten ons gebied. Dock werkt bijvoorbeeld samen met Trias Pedagogica en Streetcornerwork in de moskee op het NDSM-terrein om bijeenkomsten te organiseren voor vaders. Ze krijgen handvaten mee over het opvoeden van hun kinderen en wat hun rol kan zijn in de verschillende leefgebieden van hun kinderen.

Wij vonden het als uitvoerders interessant om bij deze verkenning twee zaken vast te stellen. Ten eerste kregen we pas na ongeveer twee en een halve maand (gemiddeld één dag per week aanwezigheid in de buurten) de overtuiging dat we grip kregen op en overzicht over de verschillende partijen en de relaties ertussen. We kregen ook informatie van de ene over de andere geselecteerde partij en partijen die we niet geselecteerd hadden of buiten het verkende gebied lagen. Het een en ander kwam ook in versnelling omdat we na die periode de juiste vragen konden stellen en informatie konden bieden. Het andere punt is dat de afbakening tot de twee buurten een kunstmatige ingreep bleek. De partijen die we hebben gesproken hebben stuk voor stuk relaties en samenwerking met partijen buiten de twee buurten. We hebben niet al de relaties kunnen opvolgen voor gesprekken.

De soorten verbindende activiteiten zijn met bovenstaande niet in kaart gebracht, want die werden, naast andere zaken, besproken in de gesprekken (zie volgende hoofdstuk).

4. Aansluiting behoeften op verbindende activiteiten

In dit hoofdstuk bespreken we de bevindingen rondom de deelvraag 1b: Op welke behoeften van groepen of bewoners sluiten de verschillende verbindende activiteiten aan? Hierbij ontstaat een beeld van zowel de behoeften als de soorten activiteiten die daarop aansluiten. Hierbij streven we variatiedekking na en gaat het om niet welke behoeften belangrijker of meer gewicht hebben dan andere behoeften. Met andere woorden, het maakt niet uit of iets één keer of vijf keer is genoemd. De resultaten van de analyse zijn gebaseerd op uitspraken van professionals, actieve buurtbewoners en deelnemende buurtbewoners. Bij de analyse kwam het onderscheid naar boven tussen een aantal categorieën: 1) behoeften van ‘de wijk’, 2) behoeften van een groep om iets samen te doen, 3) behoeften van een individu om samen met anderen iets te doen, 4) individuele behoeften die indirect met anderen te maken hebben en 5) voorwaarden voor verschillende verbindende activiteiten. Deze categorieën komen achtereenvolgend aan de orde in onderstaande paragrafen met een onderverdeling in verschillende thema’s en een aantal voorbeelden uit de notities erbij.

4.1. Behoeften van ‘de wijk’

Onder de categorie ‘Wijkbehoefte’ kwamen een aantal thema’s aan de orde:

Wijkbehoefte:

1. Zorgzame wijk
2. Armoedebestrijding
3. Gezonde wijk (obesitas)
4. Eenzaamheid verminderen
5. Vreedzame wijk
6. Signaleringsfuncties

Een aantal uitspraken van zowel professionals als actieve bewoners gaan over wat volgens hen de wijk nodig heeft als geheel. Uiteraard kan een wijk zelf geen behoeften hebben, maar wat mensen hun wijk toewensen hebben we toch zo gecategoriseerd omdat zij denken te zien wat er op dat aggregatieniveau nodig is. Een aantal keren in de gesprekken komt het belang van ‘voor elkaar zorgen terug’ en de druk die daarop staat doordat er nieuwe noorderlingen bij komen: “Echte Tuindorpers zijn mensen die voor elkaar zorgen”. In het gebiedsplan van Noord-West komen armoedebestrijding, obesitas terugdringen en eenzaamheid verminderen aan de orde. Via allerlei kleine gebeurtenissen in de speeltuin krijgen kinderen en volwassenen wat mee: “Een speeltuin is een plek waar de vreedzame wijk vorm krijgt”. Maar ook lokale horeca draagt bij aan een vreedzame wijk door een diversiteit aan mensen te ontvangen: “Er komt een diversiteit aan mensen. Zowel nieuwere noorderlingen als oude noorderlingen. Het onderscheid tussen oud en nieuw is niet helemaal juist; het gaat het eerder over opleidingsniveau: onder nieuwe noorderlingen heb je, gechargeerd gezegd, ook tokkies, terwijl je onder oude noorderlingen ook hoger opgeleiden hebt.” Een rol in de vorming van een vreedzame wijk speelt het opvangen van signalen en mensen aanspreken op situaties die te maken hebben met bijvoorbeeld insluiting, kinderverzorging, agressief gedrag, ongepast gedrag, etc. En als het echt teveel uit de hand loopt, dan is het nodig om professionals in te schakelen.

4.2. Behoeften van een groep aan een gezamenlijke activiteit

Behoeftte van een groep om iets samen te doen:

1. Samen individueel bewegen
2. Samen individueel iets creëren
3. Samen iets creëren (kunst of eten)
4. Samen een sportspel spelen
5. Samen in de speeltuin spelen
6. Samen iets kijken
7. Samen een spel spelen
8. Samen eten
9. Samen lokale cultuur of geschiedenis ontdekken

Er zijn allerlei zaken in de gesprekken genoemd die gaan over activiteiten die gezamenlijk uitgevoerd worden, omdat de activiteit zich daarvoor noodzakelijk of zeer goed voor leent. Het gaat hierbij bijvoorbeeld (in de volgorde van bovenstaande onderverdeling 1-9) om samen: yogaën, schilderen, koken, biljarten, in de speeltuin spelen, een voetbalwedstrijd kijken, klaverjassen, eten en een museum bezoeken. Dit soort verbindende activiteiten zien we terug bij alle partijen die we gesproken hebben. De Evenaar, De Molenwijkkamer, Buurtkamer Kadoelen, jongerencentrum Satirius, het Ondensehuis, de Spin en de Oba hebben de grootste combinaties van dit soort activiteiten.

4.3. Behoeften van een individu aan samen iets doen

Individuele behoeften individu om iets met anderen te doen:

1. Gezelligheid ervaren
2. Anderen ontmoeten
3. Plezier maken
4. Medemenselijkheid tonen
5. Aandacht ontvangen
6. Terugkerend contact hebben
7. Gezond leven

Gezelligheid komt letterlijk niet veel aan de orde, maar het samen nuttigen van koffie en iets lekkers daarbij terwijl er gepraat wordt wel: “Als er een festiviteit is, trakteert iemand, en anders neemt men een pakje koekjes mee. Vandaag is er kerststol. Vorige week had deze mevrouw heerlijke cake gebakken”. Tijdens alle inloopochtenden is er koffie en sommige heten ook gewoon ‘koffieochtend’. In de gesprekken tijdens de koffie ontmoeten de deelnemers natuurlijk andere mensen, zowel bewoners die ze al kennen als onbekende gezichten. Het ontmoeten van anderen is een belangrijk gegeven, ook gezien de goed gebruikte ontmoetingsruimtes die bijna alle voorzieningen hebben. Tijdens die gesprekken wordt plezier gemaakt en is er ook ruimte om naar anderen medemenselijkheid te tonen. In moeilijke situaties is het geven en ontvangen van aandacht een welkom geschenk: “Het belangrijkste dat langs komt in de gesprekken is het hebben van aandacht en liefde voor elkaar in gesprekken onder het genot van koffie en muziek.” Er ontstaat, bijvoorbeeld in een dansgroep, terugkerend contact, wat ook kan leiden tot zorg om elkaar: “Terwijl er koffie gedronken wordt, gaat er een kaart rond, eentje die er als zelf gemaakt uit ziet, voor een van de dames die niet aanwezig kan zijn vandaag. Zij is gedotterd en zag er flink tegenop.” Het voorbeeld van de dansgroep (onderdeel van *Meer Bewegen voor Ouderen*) sluit goed aan bij

de behoefte om met anderen te blijven bewegen: “In beweging blijven, ook al neemt de beweeglijkheid van het ouder wordende lichaam af.”

4.4. Behoeften individu indirect gerelateerd aan anderen

Individuele behoeften indirect gerelateerd aan anderen:

1. Levensgebeurtenissen verwerken
2. Veilig wonen en verplaatsen
3. Nodig hebben van spullen of eten
4. Lezen
5. Iets leren / (uit)zoeken
6. Informatie op maat

Het verwerken van een ingrijpende levensgebeurtenis wordt genoemd als iets waar sommige mensen, vooral als het gaat om verlies van een partner, in hun eentje moeite mee hebben. Een gesprek met een lotgenoot of een kennismaking met het geloof kan daarin helpen. Vooral oudere mensen willen zich thuis en buiten graag veilig kunnen verplaatsen: “De dame die naast mij zit heeft een traplift. Ze loopt naar eigen zeggen 'als een kievit', maar al sinds ze er woont loopt ze achteruit de trap af, want het zijn zulke steile treden.” Het ontstaan van de lokale vervoersdienst ‘De Banne Hopper’ (voorbeeld uit andere buurt) probeert het gat, wat veel mensen ervaren, tussen het reguliere en het aanvullend openbaar vervoer te dichten. Op een aantal plekken zijn ‘minibiebs’ met boeken/ tijdschriften en ‘kringlooptafels’ waar gratis spullen (van kleding tot huishoudelijke apparaten) kunnen worden meegenomen. Er staan in de Oba, Satirius en de Evenaar computers waar bewoners gebruik van maken om iets te zoeken of iets te leren op bijvoorbeeld het gebied van digitale of taalvaardigheden. Lang niet alle (snel veranderende) informatie die netjes op internet wordt aangeboden komt bij de juiste personen aan:

“Het gesprek voert richting het ouder worden en hoe aanspraak te maken op voorzieningen. Er zijn verschillende organisaties die je voor verschillende zaken helpen, maar die organisaties wisselen nog wel eens, of de regelgeving verandert weer. Veel informatie staat op internet, maar van de aanwezigen is er maar één iemand die een computer actief gebruikt. Anderen willen er geen of hebben er een ongebruikt staan, omdat de kinderen vonden dat het nodig was. Alles moet tegenwoordig op die computer.”

4.5. Voorwaarden voor verbindende activiteiten

Voorwaarden voor verbindende activiteiten:

1. Welkom voelen
2. Dichtbij zijn
3. Verzorgde (niet leegstaande) publieke ruimtes zien
4. Genieten van de natuur
5. Bekende / lokale gezichten zien
6. Eigen plek met diversiteit aan bezoekers hebben
7. Gevoel van invloed hebben/ ondersteuning krijgen
8. Afgestemd op niveau zijn / flexibele activiteiten
9. Makkelijk benaderbaar en vindbaar (persoon)
10. Consequent rechtvaardig gedrag tonen
11. Mix professionele organisaties en buurtinitiatieven

In de plekken voor verbindende activiteiten is een ruimte met een huiselijke omgeving (tafel, stoelen en koffie) belangrijk voor een welkom gevoel van bezoekende bewoners. Voor ouderen misschien iets belangrijker dan voor jongeren, maar de plek moet dichtbij zijn en makkelijk bereikbaar. Een verzorgde omgeving van de plek is belangrijk: panden met een publieke functie die leeg staan of er rommelig uit zien, schrikken af. Het zelfde geldt voor het groen; mensen genieten van de natuur als die niet vervuild is. Als op een 'eigen plek' een zekere mate van bekende gezichten komt, hoeft onbekend publiek geen probleem te zijn: "Het is de vraag in hoeverre deze twee groepen bewoners elkaar ontmoeten binnen de ruimte, of dat het voldoende is dat de Evenaar ruimte biedt aan beide. Of het erg is dat groepen elkaar niet actief ontmoeten kun je je afvragen." Bewoners hebben steeds meer het gevoel invloed te hebben via de mogelijkheid van het aanvragen van een buurtinitiatief, maar ze hebben daar vaak wel ondersteuning van een professional of een ervaren actieve bewoner nodig. Bewoners vinden het fijn als een buurtinitiatief of een -activiteit afgestemd kan worden op hun mogelijkheden of niveau: "Belangrijk is niet alleen het faciliteren van een bewegingsvorm die past bij de oudere/ouder wordende mens, maar ook om flexibel te zijn binnen de uitvoering ter plekke: je moet kunnen differentiëren, aangepast op de mensen die op die dag, op die plek aanwezig zijn en voor iedereen op maat iets kunnen bieden." Als het gaat om beheerders, gastheren/ gastvrouwen of coördinatoren van locaties, dan is het belangrijk dat ze makkelijk vindbaar en benaderbaar zijn. Bovendien laten ze consequent een rechtvaardig gedrag zien in het aanspreken van bezoekende bewoners. Het is opvallend hoe er op de meerderheid van de plekken met verbindende activiteiten een mix is van professionals en actieve bewoners, in verschillende gradaties. Daarnaast is op een aantal locaties een mix van professionals van verschillende organisaties waardoor er onderling veel meer informeel en makkelijker contact is dan voorheen. Daarnaast zie je ook nog mensen die zowel als professional een aantal werkzaamheden doen en tegelijkertijd als vrijwilliger actief zijn.

4.6. Terugblik op aansluiting behoeften

De analyse is op basis van vier fasen van inductief coderen tot stand gekomen. Dat houdt in dat er niet vanuit een vooraf bepaald kijkkader, maar vanuit de uitspraken in de data zelf tot analyse gekomen is. De eerste fase bestond uit het vrij open coderen van relevante fragmenten met de code 'vraag 1b Behoeften'. Dat leverde een voorlopige verzameling van 31 fragmenten op. Die 31 fragmenten zijn vervolgens in een tweede fase gecodeerd met betekenisvolle codes als 'Bewegen', 'Samen', 'Ontmoeting', 'Contact', etc. Door die fase werd het langzaamaan duidelijk dat de fragmenten in te delen waren in de hierboven beschreven vijf categorieën op verschillende niveaus van individu tot wijk en de categorie met voorwaarden die een rol speelden. In de derde fase is dat doorgevoerd voor alle bestaande fragmenten en zijn alle gespreksnotities opnieuw doorgelopen op zoek naar andere relevante fragmenten. Op dat moment ging het om 139 fragmenten. In de vierde fase zijn de fragmenten per categorie doorgelopen en opnieuw gecodeerd wat leidde tot de hierboven besproken thema's voor elke categorie. Zoals gezegd gaat het in dit hoofdstuk om variatiedekking en doen we dus geen uitspraken over bijvoorbeeld het belang van het ene thema ten opzichte van een ander thema.

Bovenstaande beschrijving levert een speelveld van soorten verbindende activiteiten en voorwaarden op. Als we in het volgende hoofdstuk zicht krijgen op waar er wensen liggen voor het versterken van verbindende activiteiten, levert dit speelveld de handvatten voor waar en mogelijk ook hoe het spel te verbeteren is.

5. Wensen en mogelijkheden versterken verbindende activiteiten

In dit hoofdstuk staan de bevindingen centraal rondom deelvraag 1c: Wat zijn de wensen en mogelijkheden om de verschillende vormen van verbindende activiteiten te versterken? We gaan eerst in op wat er gezegd is over de huidige samenwerking tussen de betrokken partijen die verbindende activiteiten organiseren. Vervolgens worden de gebieden waar wensen liggen besproken.

5.1. Inzicht in huidige samenwerking

In de gesprekken komt tot uiting hoe sterk de gesprekspartners het netwerk en de verbinding tussen de verschillende partijen in alle richtingen beleven: tussen meer formele partijen, tussen formele en informele partijen, tussen informele partijen. “Iedereen staat helemaal open voor vragen en samenwerking.” We nemen hieronder ook partijen (onder andere ondernemers) mee die niet in hoofdstuk 3 genoemd zijn om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen.

De samenwerking tussen negen organisaties in Samen Noord (op initiatief van het stadsdeel) wordt door veel gesprekspartners in positieve termen aangehaald. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Evenaar:

“Mooi dat Samen Noord is gekomen, met de ontwikkeling naar een niet gescheiden budget voor de negen organisaties. In de Evenaar zijn de schotten daardoor bijna weg. Ook het pijnlijke van ‘oh daar ben ik niet voor; daar moet u ergens anders voor zijn’ is daardoor weg, want er is makkelijk te koppelen ‘een momentje; ik roep even een collega erbij’.”

Maar het effect van Samen Noord stijgt boven plekken als de Evenaar uit. Een voorbeeld vanuit SPIN:

“Onderling is er nauw contact en samenwerking met andere partijen. [Een coördinator van een van de speeltuinen] noemt bijvoorbeeld de samenwerking met Dock goed, vooral met de teamleider van Satirius-club als het gaat om moeilijkere situaties met jongeren.”

Allerlei andere partijen zoals bijvoorbeeld VoorUit, buurtkamers en de Oba weten elkaar ook goed te vinden voor huiswerkbegeleiding, bingo, samen koken en eten, etc.:

“Activiteiten worden georganiseerd door medewerkers van de ObA-vestiging. In de uitvoering wordt er samengewerkt met studenten die via VoorUit wonen tegen een gereduceerde huurt en in ruil daarvoor activiteiten ten gunste van de buurt doen. Vandaag zijn er twee jongens vanuit VoorUit aanwezig ter ondersteuning.”

Tussen verschillende religieuze genootschappen zitten duidelijke bruggen:

“Er wordt ook verteld over gezamenlijke gebedsavonden en overleggen tussen verschillende kerken/ genootschappen. Daarin wordt ook gedeeld waar het komend jaar nadruk op ligt, wat ze samen kunnen doen en het eventueel doorverwijzen van

mensen die dichter in de buurt van een bepaalde locatie wonen.”

Ook horeca, culturele en andere ondernemers nemen in de samenwerking met informele en formele partijen een duidelijke rol in. Hieronder twee voorbeelden daarvan.

“Er is [bij het ontstaan van lunch café Lokaal Spaanders] veel overleg geweest met andere initiatieven in de buurt, onder andere met Dock. Er is een overweging gemaakt; moet het een buurthuis zijn? Toch gekozen voor een onderneming. ... In de buurt is een theater [het Zonnehuis], waar weinig mensen het bestaan van weten. In een stichting Tuindorp Producties wordt er gewerkt aan een productie aldaar, in samenwerking met de Theaterstraat en Amsterdamse Bostheater.”

“[de actieve bewoner] is namens Wooto actief in het Repair Café. In dat kader wordt er ook samengewerkt met scholen, bijvoorbeeld de Satelliet. Daar was een project met een fietswinkel: “dan moeten die jongens leren bandenplakken.”

Ook actieve bewoners hebben uiteraard regelmatig een professionele achtergrond waarmee een netwerk aangeboord wordt:

“Zij is nu met pensioen, na jarenlang bij onder andere Combiwel en Cordaan gewerkt te hebben, met name gericht op ouderen. Nu is ze actief voor een werkgroep die onderzoekt hoe voorkomen kan worden dat ouderen in het ziekenhuis terechtkomen in de winterse maanden.”

Een aantal mensen zijn voor velen bekend omdat ze veel gedaan hebben voor de wijk en daardoor details weten over allerlei zaken zoals waar en bij wie je moet zijn voor bepaalde vragen:

“Sociaal makelaar is een mooie term, je zou het ook sociaal programmeur kunnen noemen, omdat je sociale activiteiten programmeert die bijdragen aan het samenleven.”

5.2. Wensen en mogelijkheden tot versterking van verbindende activiteiten

Wensen:

1. Leggen van meer verbanden
2. Anderen dan de ‘usual suspects’ aantrekken voor buurtinitiatieven
3. Bewoners van buurtinitiatieven beter koppelen aan hulpbronnen
4. Meer gemeenschappelijk inzicht in sociale domein
5. Culturele verschillen tussen organisaties bespreekbaar maken
6. Geldstromen verbeteren
7. Meer faciliteiten voor jongeren
8. Kennis delen tussen buurtkamers en huizen van de wijk

Doordat de beschikbare verbindende activiteiten en de samenwerking in dat kader grotendeels positief beleefd worden door de gesprekspartners, is er weinig gevoel van urgentie over problemen op dat gebied, die opgelost dienen te worden. Wel zijn er met betrekking tot de huidige infrastructuur binnen het sociale domein in de twee buurten een aantal onderwerpen genoemd waarvan het de lokale samenleving ten goede zou komen als de ontwikkeling doorgezet of bijgestuurd zou worden. Deze uitspraken zijn door meerdere gesprekspartners gedaan, maar niet door alle belanghebbenden besproken. Het zijn dus

onderwerpen gekoppeld aan bovenstaande wensen waar verder over gesproken dient te worden.

Het versterken van de netwerken is een onderwerp waar aan gewerkt blijft worden (wens 1):

“Het netwerk van aanbieders en het leggen van verbanden tussen mensen en organisaties die iets goeds willen doen voor de buurt is belangrijk.”

Een voorbeeld is de relatie en afstemming tussen buurtkamers en huizen van de wijk (wens 1):

“Interessant is het beeld dat in een huis van de wijk er zowel bewoners- als professionele activiteiten zijn en in een buurtkamer alleen bewonersactiviteiten (met een beetje professionele ondersteuning). Daarom is juist de relatie tussen buurtkamer en huis van de wijk belangrijk. Bewoners stromen heen en weer rondom bewonersactiviteiten, maar kunnen ook naar huis van de wijk als het nodig is voor een professional op een bepaald vlak.”

Het is een uitdaging om mensen te blijven bereiken die niet al uit zichzelf komen (wens 2) en om ook hun behoefte te peilen. Hieronder een creatieve poging waarmee dat nagestreefd werd:

“Een van de doelen was het stimuleren van netwerken tussen bewoners en het stimuleren van contact tussen bewoners die elkaar niet als vanzelfsprekend ontmoeten in de buurt. Er waren stickers (die een geldbedrag representeren) die uitgedeeld konden worden aan een initiatief naar keuze. Het gevolg hiervan was dat initiatieven actief gingen werven, door met buurtgenoten te gaan praten, zodat ze zo veel mogelijk stickers konden bemachtigen ten gunste van hun eigen initiatief voor de buurt. Hierdoor zijn er mensen aangehaakt die niet tot de ‘usual suspects’ behoren.”

Als er een relatie is opgebouwd tussen bijvoorbeeld een participatiemedewerker en actieve bewoners in het samen organiseren van een buurtinitiatief, wordt het mogelijk om te kijken of de ondersteuning kan verminderen door ze te koppelen aan passende hulpbronnen (wens 3):

“Dit vond [de participatiemedewerker] voor dit eerste jaar waarin zij/Dock bezig zijn in de buurt een goede investering, maar voor volgend jaar is het zaak om bij nieuwe initiatieven manieren te vinden om het buurtbewoners vooral zelf te laten doen en hen in staat te stellen zelf netwerken aan te boren om tot uitvoering van een project te komen.”

Een gemeenschappelijk inzicht in de inrichting van het sociaal domein onder alle partijen (wens 4) is wenselijk:

“Als coördinator van Wijkzorgalliantie (zes organisaties) verzorgt ze de verbinding met Samen Noord (negen organisaties). Daar zit wat overlap in, want Doras zit in beide. Ze doet dat via de zogenaamde wijktafels die vaak nog wat breder dan bovenstaande 14 organisaties zijn. Ze organiseert de wijktafels zo veel mogelijk in Buurtkamers zodat daarmee ook een connectie ontstaat. ... Ze probeert ook de Samen DOEN (ondersteuning <18 jaar) van Noord ook aan de wijktafels te krijgen, voor meer bekendheid.”

In de cultuur van de deelnemende organisaties binnen Samen Noord bestaan verschillende opvattingen over hoe je mensen in kwetsbare situaties benadert (wens 5):

“Ze vertelt over de samenwerking in het kader van Samen Noord. Die gaat goed in de Evenaar en mensen willen heel graag. Ze merkt ook dat de verschillende culturen van de 9 organisaties nog verder in elkaar geschoven moeten worden. (...). Dat levert soms spanningen op, maar zij strijdt ervoor om daarin verbetering in te brengen.”

Dit uit zich bijvoorbeeld ook in taal, zoals bijvoorbeeld het verschil tussen een aanpak vanuit dienstverlenend of hulpverlenend perspectief.

Over de financiële inrichting zijn kritische vragen (wens 6):

“Het zou mooi als geld niet rondgepompt hoeft te worden. Nu vragen buurtinitiatieven subsidie aan bij de gemeente om een ruimte te huren. Dat betalen ze aan de Evenaar (ligt bij Dock). Ook de andere formele organisaties (ook gesubsidieerd door de gemeente) betalen huur aan Dock. Dock (ook gesubsidieerd door de gemeente) betaalt weer huur aan gemeente. Dat kost alles bij elkaar veel tijd en dus geld.”

Het is wenselijk dat er meer geschikte plekken komen voor jongeren (wens 7), want Satirius is niet voor iedereen toegankelijk of in de buurt:

“Er zijn groepen hangjongeren, die ook met elkaar op de vuist gaan. Dan zitten er 's avonds in het restaurant 30 mensen te eten en dan gebeurt er buiten ineens plots wat, of laten ze een vuurwerkbom afgaan. Jongeren hier dreigen het verkeerde pad op te gaan, of doen dat al. Kinderen in de buurt worden groter en die willen op de duur ook wat.”

Er is een tijd een platform geweest voor kennisdeling buurtkamerinitiatieven en huizen van de wijk. De meesten het interessant om allerlei soorten ervaringen te delen, vooral tijdens de informele momenten (penningmeesters onder elkaar bijvoorbeeld). In een aantal gesprekken wordt in dat kader de wens uitgesproken (wens 8) om de bevindingen uit deze verkenning terug te koppelen aan en te bespreken met de betrokkenen:

“Ze [De betrokkenen van de Molenwijkkamer] zijn geïnteresseerd in een evenement waar verschillende ervaringen en ook bevindingen van dit rapport worden gedeeld. Liefst bij hun in de buurtkamer.”

5.3. Terugblik op wensen voor versterking verbindende activiteiten

De analyse voor bovenstaande resultaten verliep in drie fasen. In de eerste ronde van coderen werden 46 fragmenten gecodeerd met de code 'Vraag 1c Wensen en mogelijkheden'. Die werden in de tweede fase verdeeld over de codes 'huidige samenwerking' (25) en 'wensen en mogelijkheden' (21). In de derde fase werden de fragmenten uit 'wensen en mogelijkheden' onderverdeeld in de zeven onderwerpen die hierboven beschreven staan.

Met het introduceren van een code over de huidige werkwijze werd de behoefte concreet gemaakt met betrekking tot het kunnen beschrijven van wat er nu goed gaat of wat al sterk is op het gebied van verbindende activiteiten. Strikt genomen was dat niet de vraag, maar presenteren we dat wel als een vertrekpunt voor vraag 1c. Dat vertrekpunt wordt door de betrokkenen over het algemeen als positief ervaren, waarmee het ook handvatten kan bieden voor het vergroten van wat er al goed loopt.

Deze situatie met positiviteit roept vragen op. Een voor de hand liggende vraag is of de respondenten uit het samenwerkingsverband Samen beter in Noord wel voldoende vertegenwoordigd waren. Omdat dit traject sowieso maar een kleine scope had, kan alleen

een volgende onderzoeksrunde hier uitsluitend over geven. Wel zijn er 10 gesprekken met medewerkers van Doras en Dock geweest die beiden in de overlappende gebieden zitten in Figuur 1 op pagina 11. Een andere vraag is hoe het zou kunnen dat de samenwerking zo goed ervaren wordt. In ieder geval zijn er opvallend veel korte lijnen en persoonlijke contacten tussen actieve bewoners onderling, professionals onderling en actieve bewoners en professionals. Kenmerkend aan Amsterdam Noord is zowel Samen Beter in Noord van de Krijtmolen Alliantie als Samen Noord aangewakkerd vanuit het stadsdeel, Mogelijk zit daar een deel van de verklaring voor de positieve beleving van de samenwerking binnen de netwerken.

6. Voorbij het onderscheid systeem- en leefwereld

In dit hoofdstuk laten we de empirische resultaten uit hoofdstuk 3, 4 en 5 even voor wat ze zijn om ruimte te maken voor een theoretische verkenning die we als onderzoekers hebben doorlopen gedurende de onderzoeksperiode. Deze verkenning helpt ons om in hoofdstuk 7 de resultaten op verhaal te brengen, antwoorden te formuleren rondom de hoofdvraag en discussiepunten te introduceren.

Het sociaal domein is, zoals in hoofdstuk 1 al beschreven, hevig in beweging. Ook al zijn de verschuivingen gekoppeld aan de directe actualiteit, is de roep om een meer relationeel of persoonsgericht werken naast doelgericht werken al ouder. In dit hoofdstuk bespreken we een aantal aspecten van beiden en hoe ze in elkaar kunnen schuiven. Het hoofdstuk is het resultaat van gedurende het onderzoeksproces verder lezen over, geïntroduceerd in hoofdstuk 2, verbindende activiteiten en termen als 'effectieve interventies', 'slow social work', 'sociaal-culturele activiteiten', maar ook 'trage vragen' en 'presentie'. Het steeds verder leggen van verbanden tussen uit theorie opgedane inzichten en de informatie uit en analyse van de gesprekken die we voerden leidde tot de behoefte aan een frame met minder polarisatie en meer wisselwerking.

6.1. Relationeel: trage vragen en presentie

De huidige zoektocht binnen het sociale domein, dat zich zowel richt op initiatieven van burgers als die van professionals en organisaties, is het gevolg van een opeenstapeling van veranderingen. De lange geschiedenis die hieraan voorafgaat laat zich kenmerken door veranderingen in zowel beleid als in professioneel denken over sociaal werk. Het is een reactie op veel voorkomende organisatiestructuren en de daaruit ingezette handelingen in de praktijk. Er is namelijk, bijvoorbeeld in de sociale wijkteams, veel aandacht voor het verhelpen van problemen in buurten, maar er lijkt geen tijd te zijn voor het aanpakken van de aan die problemen ten grondslag liggende structuren en processen (Hilhorst & Van Der Lans, 2016). Dat valt professionals niet te verwijten, want daadwerkelijke verandering van processen en structuren kost tijd. Tijd die professionals vaak niet gegund is, omdat er snel, 'evidence based' maatwerk geleverd moet worden dat bovendien tot een snel meetbaar effect leidt (Stam, 2016).

Tegelijkertijd zien we dat er steeds meer sociaal-culturele initiatieven vanuit groepen burgers ontstaan om ontmoeting en wederzijdse ondersteuning te bevorderen. Opvallend is dat in burger- of bewonersorganisaties die we de laatste jaren steeds meer zien opkomen binnen de ruimte voor maatschappelijk initiatief, misschien wel van nature uitgaan van het tempo van hun bezoekers, vrijwilligers of doelgroep, ook bij opdrachten die uitgevoerd worden voor derden (Engbersen & Lupi, 2015). Daarnaast zijn er natuurlijk kerken of religieuze organisaties waar mensen al heel lang met levensvragen of problemen gehoor kunnen krijgen zonder dat er onmiddellijk naar een oplossing gezocht moet worden. Tenslotte zijn er verenigingen en stichtingen waar leden bedoeld of onbedoeld een plek vinden voor hun vraagstukken terwijl ze in sociale rollen kunnen stappen die zinvol zijn voor de club.

Voortgestuwd door de pleidooien van onder andere Harry Kunneman (Kunneman, 2005; Robbesom, 2017) en Andries Baart (Baart, 2001) komt er nu langzamerhand verandering in professionele contexten. Harry Kunneman schreef over 'trage vragen' waar ieder mens in zijn leven mee te maken krijgt en die niet in kort tijdsbestek met 'evidence based' hulp op te lossen zijn. Andries Baart werkt al jaren aan de verspreiding van de 'presentiebenadering'

waarin de een er is voor de ander met een houding van volledige acceptatie, zodat er een vertrouwensrelatie wordt opgebouwd. Het onderzoek uit Rotterdam rondom 'slow social work' laat zien dat er ruimte aan het ontstaan is voor plekken waar professionals al dan niet samen met bewoners langdurig present kunnen zijn voor trage vragen van mensen (Engbersen & Lupi, 2015).

Bovenstaande komt goed tot uiting in een bijdrage aan de website Sociale Vraagstukken van David ter Avest:

“Het sociaal werk heeft er [in House of Hope in Rotterdam] een zekere traagheid, waardoor er meer ruimte is om een relatie aan te gaan met de hulpvrager en er aandacht kan zijn voor levens- en zingevingsvragen. Trage vragen, noemt Kunneman die. Deze trage vragen liggen vaak onder de hulpvraag, maar kunnen soms wel de essentie van problematiek blootleggen. In het werk van de sociaal werkers van House of Hope zijn elementen te herkennen van de presentiebenadering van Baart en wordt er van hen een normatieve professionaliteit verwacht. (...) Deze werkwijzen, benaderingen en vraagstukken zijn geenszins exclusief terrein voor religieuze geïnspireerde sociaal werkers, maar het praktiseren en volhouden ervan zijn wel gebaat bij een innerlijke drive en een herkenbare bron van inspiratie. Het sluit meer aan bij de doelgroep dan sociaal werk waarin het najagen van effectiviteit, prestaties en doelen de boventoon voeren.” (Avest, 2015)

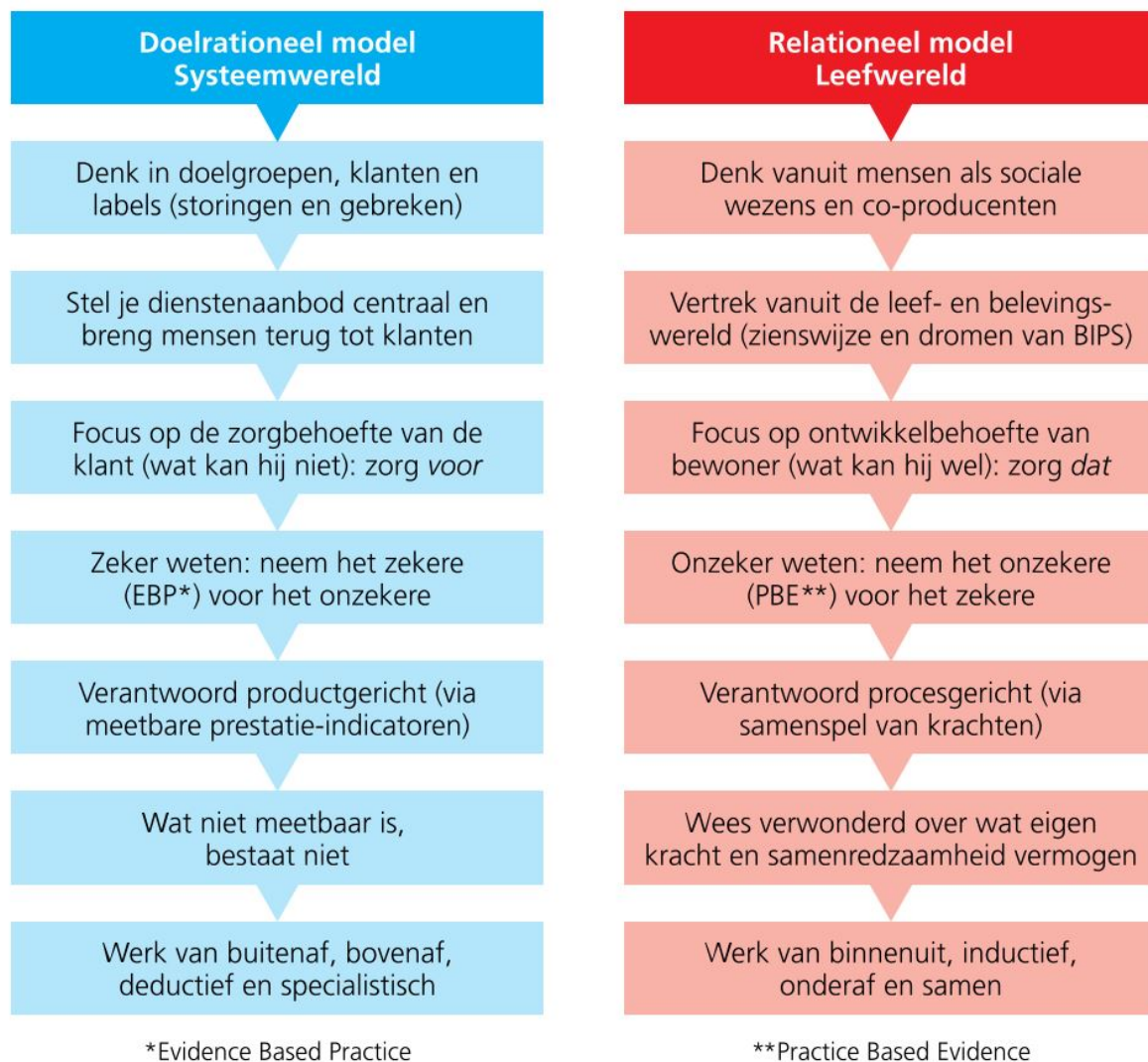
Er lijkt in het huidige sociaal domein dus sprake te zijn van twee soorten sociaal werk waar we in de volgende paragraaf graag op door willen gaan.

6.2. Doelgericht tegenover relationeel

Om verschillende vormen en richtingen van sociaal werk van elkaar te kunnen onderscheiden maakte lector Martin Stam in zijn afscheidsrede (2016) het onderscheid tussen een doelrationeel model enerzijds en een relationeel model anderzijds (zie Figuur 3 hieronder). Professionals of organisaties die vanuit doelrationaliteit handelen begeven zich, volgens Stam, aan de kant van de (huidige) systeemwereld, waarbij er, vanuit het probleem van de klant geredeneerd, gewerkt wordt aan meetbare en binnen afzienbare tijd te behalen doelstellingen. Dit gebeurt vaak met behulp van 'evidence based practice'. Daartegenover wordt het handelen vanuit het relationele model geplaatst, waarin de professional in co-productie met mensen werkt en daarbij vertrekt vanuit de leefwereld van de mensen, waarin onzekerheid van zowel de route van het proces en de uiteindelijk te verwachten uitkomsten onzeker zijn.

Het ontstaan van doelrationeel handelen is, volgens Stam, het gevolg van het uit de Angelsaksische landen overgenomen New Public Management door overheid en de publieke sector. In deze managementcultuur, zijn kwantificeerbare efficiëntie en effectiviteit belangrijke zeer pijlers geworden (zie verder de linker kolom in Figuur 3). Het in de openbaarheid brengen van dit soort kwantificeerbare gegevens is de norm geworden voor transparantie rondom zorg, onderwijs en sociaal werk. Ook de samenleving, of leefwereld, is daarin meegegaan en beoordeelt organisaties grotendeels op basis van deze 'transparante' norm. Hierdoor is de systeemwereld als het ware op hol kunnen slaan en is er een te grote kloof ontstaan tussen systeemwereld en leefwereld. Een voorbeeld van Stam over de gevolgen daarvan gaat over hoe de systeemwereld zoals de overheid die inricht en is gebaseerd op een rapport van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS, 2016):

“In de praktijk blijft (...) [de systeemwereld] een sterk bureaucratisch en centralistisch gekleurd systeem dat pluriformiteit uitsluit en de nadruk legt op uniforme werkwijzen. (...) Pijlers onder de doelrationele systeemwereld zijn het gelijkheidsbeginsel, collectieve aanspraken en uniformerende werkwijzen. Die zorgen ervoor dat werkelijk passende zorg en ondersteuning niet van de grond komen. De organisatie daarvan zou volgens de RVS uit moeten gaan van pluriformiteit als centrale waarde.” (Stam, 2016, p. 11)

Figuur 3: Doelrationeel en relationeel model (Stam, 2016).

Bovenstaande geeft al aan dat professionals in dit tijdsgewricht (te) weinig ruimte hebben om op eigen initiatief maatwerk te leveren om in te spelen op uiteenlopende vragen van individuele burgers. Daarnaast is het huidige beleid gericht op het leven binnen de participatiesamenleving waarin burgers zoveel mogelijk voor zichzelf en voor elkaar kunnen en dienen te zorgen en dat alleen daar waar nodig ondersteuning geboden wordt. Professionele ondersteuning op dat vlak is mogelijk daar waar men problemen ondervindt in het (samen)leven en daar waar het leggen van verbindingen een duwtje in de rug nodig heeft. Het leggen van verbindingen tussen individuen en groepen mensen of het netwerk wordt dan een taak die is weggelegd voor professionals die vooral relationeel te werk gaan. Deze laatste vorm laat zich niet gemakkelijk passen in een doelrationeel afrekenings- en effectmetingsmodel, omdat voor het leggen van verbindingen tussen groepen mensen tijd

nodig is om aan het opbouwen van een vertrouwensband te werken en omdat de effecten van handelen moeilijker meetbaar zijn.

Hoewel vanuit het relationeel model handelend werk niet zo te meten en te legitimeren valt als haar doelrationele tegenhanger, laait het vuur voor het inzetten op relationeel werk (zie rechter kolom Figuur 3) steeds verder op. Door verscheidene onderzoekers is bijvoorbeeld recent ontrafeld:

1. hoe relationeel handelende professionals het werken aan verbinding tussen mensen vormgeven (Abdallah, 2017),
2. hoe informele partijen – volledig of vooral gedragen door actieve bewoners – relaties aangaan met burgers of verbindingen tussen burgers faciliteren (Engbersen & Lupi, 2015),
3. hoe de professional een balans kan vinden in het verantwoorden van het professioneel handelen tussen proces en resultaat (Gulikers, 2016),
4. welke verantwoordelijkheid de professional heeft in het nemen van de beslissing over wat juist handelen is in een context waar eisen aan worden gesteld vanuit systeemlogica (Klaase, 2017),
5. hoe de professional legitimiteit voor hun handelen verwerft, zowel in interactie met mensen op micro-niveau als in het verwerven van steun voor het belang van hun handelen richting meso- en macro-niveau (Gradener, 2016).

Tegelijkertijd wordt er een pleidooi gehouden richting professionals om zich verder te professionaliseren door zich prominenter te profileren als verbindende professionals (Steenmeijer, 2016). Daarnaast wordt steeds duidelijker dat we, willen we van burgers verwachten dat zij zich actief inzetten voor elkaar, ze niet alleen daartoe moeten oproepen, maar er ook geïnvesteerd dient te worden in een infrastructuur waarbinnen de burger tot activiteit bewogen wordt (van der Lans, 2018).

Bovenstaande zou opgevat kunnen worden als een betoog waarin het doelgericht sociaal werk gelieerd aan de systeemwereld slecht is en het relationeel werken dicht bij de leefwereld goed. In de volgende paragraaf proberen we vooral te laten zien dat het over het vinden van een goede wisselwerking tussen de twee gaat en dat het niet het een of het ander zou moeten zijn.

6.3. Doelgericht én relationeel noodzakelijk verbonden

Het onderscheid dat veelal gemaakt wordt tussen relationeel handelen vanuit de systeemwereld geredeneerd enerzijds, en doelgericht handelen met de leefwereld van mensen als vertrekpunt anderzijds, blijkt in de praktijk echter minder dichotoom dan theorie veronderstelt. Tonja van Ende en Harry Kunneman bestreden eerder al Habermas' tegenstelling tussen de systeemwereld en de leefwereld (Ende & Kunneman, 2008). Zij beschreven dat systeem- en leefwereld in elkaar overlopen en dat die interferentiezone tussen beiden de plek is waarbinnen de professional zich als normatieve professional begeeft. Geen van beide – leefwereld of systeemwereld – is goed of slecht maar er wordt “uitgegaan (...) van de morele ambivalentie van beide vormen van handelingscoördinatie” (Ende & Kunneman, 2008, p. 71)

Kunneman en Stam stellen beiden dat niet de leefwereld de primaire plek is waar de professional opereert, maar dat het zijn taak is om in de interferentiezone schakel te zijn tussen de mensen waarvoor hij werkt richting de systeemwereld, waarin normen, beleid en wetgeving worden vastgesteld. De normativiteit vanuit waar de professional dan handelt is

overigens niet alleen gericht op het verwoorden van het belang van mensen uit leefwerelden richting systeemwereld, het normatieve karakter komt ook tot uiting in de keuzes die hij maakt in de mate waarin hij als representant vanuit de systeemwereld de bevoegdheid neemt om te interveniëren in het leven van (groepen) mensen, zodat zij in staat worden gesteld zich beter te schikken naar de gestelde norm vanuit de systeemwereld.

Uiteraard betreft momenteel de actieve buurtbewoner uit een informeel initiatief ook de besproken interferentiezone om bij te dragen aan het vinden van een goede balans en juiste afstand tussen systeemwereld en leefwereld. De interferentie zone is dan een plek geworden waar als het goed is een correctiemechanisme ontstaat als een van beide manieren van handelen en het gedachtegoed daarachter te veel overwicht krijgt met de gevolgen van dien. Met andere woorden: doelgericht handelen vanuit de systeemwereld en relationeel handelen in leefwereld kunnen niet zonder elkaar, want ze houden elkaar 'gezond'. Stam zegt het zo:

“Dat bewegen tussen het linker en rechter rijtje kan vertrekken vanuit de systeemwereld met het ondersteunen bij het verkrijgen van uitkeringen en voorzieningen, of vanuit de leefwereld door bijvoorbeeld verbinding te zoeken met de eigen kracht van mensen. Dat schakelen en verbinden is effectiever dan eendimensionaal doelrationeel handelen.”
(Stam, 2016, p. 18)

We zijn dit 'schakelen en verbinden' tussen leef- en systeemwereld en beide soorten handelen tegengekomen in de twee verkende buurten in Noord. Dat staat centraal in de conclusies in het volgende hoofdstuk.

7. Conclusies en aanbevelingen: verbinding als motor

In dit hoofdstuk wordt er eerst uitgezoomd naar wat we eigenlijk zien gebeuren binnen het sociaal domein van de twee buurten. Vervolgens kijken we naar de Evenaar als ‘social work hub’ met partners daaromheen. Dan komen we aan de hand van de wensen en mogelijkheden die genoemd zijn voor versterking van verbindende activiteiten in de twee buurten, tot aanbevelingen. Tenslotte bespreken we een aantal mogelijke beperkingen van de verkenning die leiden tot ideeën voor vervolgonderzoek.

7.1. Een sociaal domein waar doelgericht en relationeel in elkaar schuiven

Voordat we antwoorden geven op de vraag of en hoe verbindende activiteiten versterkt zouden kunnen worden in de twee buurten, bekijken we de bevindingen eerst vanuit het schakelen tussen doelgericht en relationeel sociaal werk (hoofdstuk 6). We hebben op basis van de gesprekken niet het beeld gekregen dat er te veel vanuit het doelrelationele model gewerkt zou worden, waar Stam en Kunneman in het vorige hoofdstuk voor waarschuwen. Wat we wel gezien en gehoord hebben is dat er veel korte lijnen zijn waardoor methodisch werken en een relatie opbouwen heel vloeiend in elkaar over gaan en soms zelfs samenvallen.

Korte lijnen ontstaan in de eerste plaats tussen professionals van verschillende organisaties doordat ze in Samen Noord onder één budget samenwerken en een steeds sterker netwerk vormen. Dit uit zich niet alleen in elkaar weten te vinden op een locatie, via de mail of de telefoon, maar ook in fysieke nabijheid door het werken onder één dak, zoals de Evenaar. Meerdere malen hoorden we anekdotes waarin professionals verbindingen leggen. Soms gebeurde dat door samen ergens naar toe gaan: “Deze mevrouw, vermoedelijk met beginnende dementie, heb ik, met Welzijn op recept⁴ in mijn achterhoofd, aan een professional in Twiskehuis voorgesteld waar ook activiteiten voor deze groep worden georganiseerd.” In de Evenaar is het krijgen van contact met een professional nog makkelijker als je daar in het cafégedeelte een vraag stelt: “Oh, dan moet je bij mijn collega zijn. Wacht, ik haal haar er gelijk even bij.”

De lijnen zijn ook kort tussen professionals en (actieve) bewoners, onder andere doordat de subsidies voor buurtinitiatieven vanuit de Evenaar worden verstrekt, er meer dan 25 buurtinitiatieven in de Evenaar zijn en doordat er professionals betrokken zijn bij de buurtkamers. Dat uit zich bijvoorbeeld door een opgevangen telefoongesprek in de Evenaar: “De buurtgenoot die u hiervoor moet hebben staat naast me, ik geef hem wel even aan de lijn.” Ook worden er op een menselijke manier mogelijke problemen gesignaleerd. Een van de anekdotes ging over een deelnemer aan de taalgroep die in het cafégedeelte hun gezamenlijke pauze had. Een professional die daar rondliep vertelde dat hij aan de tafelgenoot van die persoon had gevraagd of er misschien wat aan de hand was, want de betreffende persoon zag er volgens hem moe uit. Over de Evenaar zei hij: “Het koppelen aan een professional, bijvoorbeeld een ouderenadviseur, gaat dan veel makkelijker, want die zit vaak ook in dezelfde ruimte.”

Niet alleen professionals vormen een netwerk van korte lijntjes met elkaar en met actieve bewoners. Vertrouwde gezichten van actieve buurtbewoners die zich sinds jaar en dag

⁴ Welzijn op recept staat beschreven in de databank voor effectieve interventies van Movisie: <https://www.movisie.nl/esi/welzijn-recept>

inzetten voor de buurt en die binnen de buurt bekend zijn genieten het vertrouwen van medebuurtbewoners: “Mensen weten hem altijd wel te vinden. Hij woont ook in de buurt en men weet zijn huis te vinden. Hij luistert dan wat mensen willen en helpt ze een beetje op weg.” Actieve buurtbewoners en professionals kennen elkaar en kunnen elkaar inschakelen dankzij het netwerk van mensen die iets doen in en voor de buurt, waarin de Evenaar een belangrijk knooppunt vormt. De beheerder, de participatiemakelaars en de coördinator zijn allen professionals die korte lijntjes onderhouden met sleutelpersonen en professionals in de buurt die een verbindende schakel zijn in het faciliteren van verbinding tussen en ondersteuning aan mensen.

Een op hol geslagen doelrationeel model voor sociaal werk waarin relationeel handelen ondergewaardeerd wordt, is in bovenstaande niet aan de orde. We zien hier veel meer een situatie waarin duidelijk wordt dat beide manieren van handelen niet zonder elkaar kunnen. De professionals geven aan dat zij, hoewel zij voor verschillende organisaties werkzaam zijn, als Samen Noord gezamenlijke verantwoordelijkheden voor de buurt hebben. Bijzonder in deze context is dat er voor het samenwerkingsverband als geheel geen algemene systematische vormen van kwantitatieve verantwoording bestaan, waardoor er veel ruimte is voor eigen professionele invulling en relationeel werken. Aan meetbare prestatie-indicatoren voor het samenwerkingsverband is ook geen behoefte (zie ook kader), maar op het gebied van benadering van bewoners in kwetsbare situaties is er nog wel verder afstemming tussen de verschillende organisatieculturen nodig.

BROMLEY BY BOW: THE TARGET CULTURE, RISK AND AN ENABLING LEADERSHIP

The creativity of the Centre is fostered by the ‘try it and see’ approach of its leadership. We cannot emphasise too strongly that this has nothing to do with conventional outcomes-led models of project design and everything to do with an openended willingness to take risks and the perception that failure too can be a point of learning and growth. If the ‘target culture’ had already gained dominance while the Centre was evolving its distinctive approach it is unlikely that the Centre would have survived in recognisable form. The Centre is a mature organisation that has accomplished 20 years of organic growth and survived a succession of funding crises. In order to secure its sustainability it is now searching for creative and non-destructive ways of responding to the demands of the audit culture. (Frogget, et al., 2005, p. V)

Professionals onderschrijven onze bevindingen dat het onderscheid tussen doelrationeel en relationeel handelen niet zo scherp te maken valt en dat er constant overlap plaatsvindt tussen beide perspectieven. In de Evenaar zien we echter een locatie waarin een verscheidenheid aan activiteiten een plek vindt, die zowel door informele als *informele* partijen geïnitieerd worden. Het onderscheid tussen de woorden ‘formeel’ en ‘informeel’ in dit soort contexten staat onder druk, zoals in de volgende paragraaf duidelijk wordt.

7.2. Richting een ‘Social work hub’ met andere taal en voorwaarden

Als we het ontstaan van de korte lijnen uit de vorige paragraaf verder onder de loep nemen, lijkt het aannemelijk dat die ontstaan zijn door voorwaarden op verschillende lagen: het stadsdeel Amsterdam Noord, het gebiedsniveau en het buurniveau.

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven is er in Amsterdam Noord binnen het sociaal domein de ontwikkeling geweest naar drie allianties van organisaties: Samen Beter in Noord, de Wijkzorg Alliantie Noord en Samen Noord. De gemeente heeft in verschillende mate een rol gespeeld in die ontwikkelingen, maar de betrokken organisaties waren steeds eigenaar ervan. Bestaande contacten tussen organisaties stonden waarschijnlijk aan de basis voor deze ontwikkelingen, maar binnen en tussen de allianties is de verdere verbondenheid tussen professionals er sterk door toegenomen.

Die toename in verbondenheid zien we vooral terug als we kijken naar het gebiedsniveau waarop er bijvoorbeeld binnen Samen Noord allerlei trajecten zijn waarin een aantal van de negen partijen samen optrekken (Samen Noord, 2016). Daarnaast staat het kunnen koppelen van bewoners aan passende ondersteuning of activering centraal:

“In de intensieve gesprekken die wij afgelopen periode hebben gevoerd is gebleken dat er nog veel winst valt te behalen in onze samenwerking door nog beter elkaars aanbod te gebruiken (of in sommige gevallen warm over te dragen). Dit betekent dat professionals van al onze organisaties elkaars aanbod nog beter moeten kennen en hier een actieve rol in moeten vervullen. Vanuit activering moet indien nodig ondersteuning erbij gehaald worden en vanuit ondersteuning taal en activering. Jeugdgeoriënteerde organisaties halen – waar aangewezen – volwassenenzorg erbij indien de ouders dit nodig hebben en vice versa.” (Samen Noord, 2016, p. 10)

Deze ambitie zijn we niet alleen op papier tegengekomen, maar ook in de anekdotes uit de praktijk, zoals die eerder gepasseerd zijn in dit document. Hiernaast zijn de inwoners en hun initiatieven cruciaal voor de opdracht van Samen Noord en sluiten professionals daarop aan of springen bij waar nodig.

Binnen de buurten van het gebied van Noord-West wordt door de organisaties een mix van professionals nagestreefd (Samen Noord, 2016). In het huis van de wijk De Evenaar bijvoorbeeld is de beheerder van Dock en de coördinator van Doras. De coördinatoren van de huizen van de wijk zijn ook onderdeel van de wijkzorg om zo welzijn en zorg op gebiedsniveau goed aan elkaar te verbinden. De binding met buurtbewoners wordt onder andere versterkt doordat de Evenaar gevestigd is in een oude kleuterschool, wat naast zijn open indeling en goede voorzieningen, een aantal vrijwilligers aantrekt die daar zelf als kleuter op hebben gezeten. In de Evenaar bieden de negen organisaties uit Samen Noord ongeveer 15 verschillende activiteiten per week aan. Daarnaast zijn er maandag tot en met zaterdag ongeveer 25 activiteiten van ‘buurtinitiatieven’ door actieve bewoners en kleine zelfstandigen in de verschillende oude klaslokalen. Het cafégedeelte met bar is overdag druk bezocht tijdens de pauzes van de activiteiten, maar ook door de aanwezigheid van de kringlooptafel, de bar, de computers, de minibieb⁵ en de biljarttafel. Bij binnenkomst is het

⁵ In een minibieb kun je zonder regels boeken lenen of ruilen; zie <https://minibieb.nl/> .

kantoor van de beheerder meteen rechts waardoor er makkelijk contact gelegd wordt met iedereen die binnenkomt.

De relatie met de buurtkamers De Molenwijkkamer en Buurtkamer Kadoelen is sterk doordat professionals (o.a. participatiemedewerkers) vanuit verschillende organisaties nauw betrokken zijn. De programmering wordt tussen de buurtkamers onderling en tussen de buurtkamers en het huis van de wijk zo goed mogelijk afgestemd.

Op bovenstaande wijze ontstaat er een soort domino-effect van verbondenheid-creërende voorwaarden die op stadsdeelniveau beginnen en op ontmoetingsniveau tussen mensen in de buurt eindigen. Op het niveau van gemeente, alliantie en organisatie zijn ook belangrijke verbindingen tussen mensen, maar dat zijn bijvoorbeeld wethouders, ambtenaren, bestuurders en directeuren. Die zijn cruciaal in het aanzwengelen van het randvoorwaardelijke domino-effect, maar niet de focus van deze verkenning. Op het ontmoetingsniveau in de Evenaar raken professionals, actieve bewoners van buurtinitiatieven en bewoners op een natuurlijke manier verbonden in het speelveld tussen doelgericht en relationeel handelen zoals in de vorige paragraaf beschreven. Zoals gezegd sluit het een het ander niet uit, sterker nog, relationeel handelen blijft vaak als er ook een zekere doelgerichtheid bijgekomen is.

In de verkenning hebben we het steeds over formele en informele partijen gehad, gedefinieerd als partijen met professionals respectievelijk met bewoners. In de praktijk hebben wij geen pure informele en formele partijen gesproken. Het gaat bij alle partijen om een mix van professionals, bewoners en actieve bewoners. Bovendien worden de woorden 'formeel' en 'informeel' nauwelijks gebruikt als onderscheid voor de activiteiten in de dagelijkse praktijk van de Evenaar waar actieve bewoners, professionals en bewoners elkaar spreken. Het contact tussen actieve bewoners, professionals, vrijwilligers en bewoners daarentegen wordt wel als informeel beschreven: "Het contact onderling is veel informeler". Als de woorden 'informeel contact' worden opgevat als onderdeel van het denken van mensen als sociale wezens, dan past dit in het relationele model van Figuur 3. Bovenstaand impliceert ook dat er 'formeel contact' voorkomt in het kader meer doelgerichte activiteiten, zoals de inloopspreekuren van WPI of Doras, de inburgeringscursus van SIPI of een gesprek met een professional over een probleem.

Bovenstaande context draagt de kenmerken van een geïntegreerde praktijk waar doelgerichte en relationele activiteiten, professionals, deelnemende bewoners van verschillende leeftijden, vrijwilligers, actieve bewoners en kleine zelfstandigen door elkaar heen lopen. Dat hebben we in het begin van dit document een 'Social work hub' genoemd met als voorbeeld het Bromley By Bow centre in London waar de focus ligt op:

- Integrating health with artistic, educational, employment, leisure and care activities and of training staff and volunteers in integrated and cross-generational ways of working. (Froggett et al., 2005, p. 63)
- Launch[ing] numerous local businesses, incorporate[ing] (...) ancillary services and be[ing] a major community care provider for Social Services. (Froggett et al., 2005, p. III)
- Run[ning] a large number of volunteer projects and work[ing] through a wide range of partnerships and networks. (Froggett et al., 2005, p. III)

7.3. Van wensen naar aanbevelingen voor versterking

De sturende vraag achter deze verkenning was de volgende vraag: In hoeverre is het wenselijk en mogelijk om verbindende activiteiten te versterken in de Tuindorp Oostzaan en de Molenwijk in Amsterdam Noord? In de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat er binnen de grenzen van de verkenning geen grote urgenties zijn ontdekt op het gebied van verbinding. Integendeel, we hebben laten zien dat het sociaal domein in Noord en in de twee buurten een grote mate van verbondenheid kent. Wel zijn er in de gesprekken een aantal wensen genoemd, die soms te maken hebben met het breder trekken van wat er nu al goed gaat en soms nieuwe zaken introduceert. Voor zover mogelijk geven we op basis van de mogelijkheden die genoemd zijn meteen aanbevelingen.

1. Leggen van meer verbanden
 - a. Er lijken, ondanks de sterke verbindingen die er zijn, nog kansen te liggen om verbinding te faciliteren tussen mensen en organisaties die iets goeds willen doen voor de buurt. Mogelijk is de grens van fysieke contactmomenten bereikt en biedt een gebiedswebsite⁶ met sociale media een weg om dit soort processen te voeden. Mensen en organisaties hoeven dan niet op dezelfde tijd en dezelfde plaats aanwezig te zijn om elkaar te vinden en contact te leggen. Aan het succesvol opzetten een dergelijke website zitten allerlei haken en ogen, maar er zijn al veel ervaringen mee in andere gebieden.
 - b. Aanbeveling: Iemand uitnodigen die ervaring heeft met het opzetten van een dergelijke website en met vragen zoals hierboven gesteld.
2. Anderen dan de 'usual suspects' aantrekken voor buurtinitiatieven
 - a. Er zijn al experimenten geweest om nieuwe bewoners aan te trekken voor deelname aan buurtinitiatieven (zie hoofdstuk 5). In andere gebieden, zoals Pek-O-Bello in Oud-Noord, zijn er ook bewonersverbanden die maatschappelijke taken uitvoeren en via ervaringswerkers contact hebben met bewoners waar moeilijk contact mee te leggen is.
 - b. Aanbeveling: Contacten leggen met de 'Pek-O-Bello's' in Noord-West (of Pek-O-Bello zelf) en overleg organiseren rondom hun ervaringen met bewoners die moeilijker te bereiken zijn.
3. Bewoners van buurtinitiatieven beter koppelen aan hulpbronnen
 - a. Het koppelen van initiatiefnemers van buurtinitiatieven aan hulpbronnen zoals organisaties, vrijwilligers en ervaring, is doorlopend een aandachtsgedebied. Het organiseren van lunchontmoetingen of grotere evenementen is bekend, maar mogelijk biedt de oplossing bij punt 1 (website/ sociale media) ook mogelijkheden.
 - b. Aanbeveling: Zie punt 1.
4. Meer gemeenschappelijk inzicht in sociale domein
 - a. Het organiseren van verbinding tussen de allianties en samenwerking tussen partijen binnen en tussen verschillende allianties is in volle gang. Bijvoorbeeld de wijktafels spelen hier een rol in. Er is tijdens de verkenning al gesproken over een sociale kaart van Amsterdam Noord met daarop alle soorten activiteiten die er zijn. Op basis van de verkenning in dit document en een bestaand document met plekken waar vrijwilligers een rol spelen, is er een Google-map gemaakt met ongeveer 150 plekken in Noord met een korte beschrijving.

⁶ Zie bijvoorbeeld <https://halloijburg.nl/>, <https://indischebuurtbalie.nl/> en <https://buurtbalie-ohg.nl/>.

- b. Aanbeveling: Een aantal andere elementen in deze verkenning, waaronder de visualisatie van de allianties (Figuur 1) met de deelnemende organisaties delen met verschillende belanghebbenden.
- 5. Culturele verschillen tussen organisaties bespreekbaar maken
 - a. De organisatieculturen binnen Samen Noord hebben verschillen in hun benaderingen die soms tot spanningen leiden. In het plan voor Samen Noord worden die verschillen juist als meerwaarde gezien: “Daarbij maken wij optimaal gebruik van elkaars kennis en vaardigheden. Wederzijdse verwachtingen worden expliciet naar elkaar toe uitgesproken” (Samen Noord, 2016, p. 9).
 - b. Aanbeveling: Een of meerdere bijeenkomst(en) waarin in dialoog de ervaren spanningen en meerwaarden besproken worden. Mogelijk kan participatief theater daar een activerende rol in spelen.
- 6. Kennis en ervaring delen tussen buurtkamers en huizen van de wijk
 - a. De lijnen tussen buurtkamers en huizen van de wijk zijn al kort via de participatiemedewerkers, maar toch is er behoefte om weer wat regelmatig met elkaar aan tafel te gaan. De wisselwerking tussen buurtkamers onderling en de buurtkamers als een soort satellieten van de huizen van de wijk verdienen verdere invulling.
 - b. Aanbeveling: een rondreizend overleg waarin zowel buurthuizen als buurtkamers worden aangedaan en er mogelijkheid is om ervaringen en kennis te delen.
- 7. Meer faciliteiten voor jongeren
 - a. Op sommige plekken zijn er volgens de verkenning te weinig plekken voor jongeren waardoor ze gaan hangen en elkaar en andere mensen lastigvallen. Het is onduidelijk in hoeverre dit probleem al geadresseerd of geagendeerd is. In ieder geval komt het in het gebiedsplan van Noord-West aan de orde (Samen Noord, 2016, p. 18)
 - b. Aanbeveling: Op dit moment niet goed te geven.
- 8. Geldstromen verbeteren
 - a. Geld van het stadsdeel Noord gaat via subsidies en een huur weer terug naar de gemeente. Voor de administratie en verantwoording is veel tijd nodig wat als verspilling wordt ervaren. De afspraak over financiën in het plan voor Samen Noord lijkt te spreken van een lerend proces: “De afspraak die partijen maken is dat zowel het participatie budget als het budget voor de exploitatie van de huizen van de wijk in de loop van het jaar op basis van nieuw verkregen inzichten kan wijzigen” (Samen Noord, 2016, p. 14).
 - b. Aanbeveling: Informeren of er een lerend proces is ingericht rondom de financiën van de buurthuizen.

7.4. Discussie over de verkenning

Lupi en Engbersen komen in hun onderzoek naar ‘slow social work’ in Rotterdam (2015) tot de conclusie dat met name vanuit informele initiatieven (religieuze instellingen en wijkaccommodaties) de tijd genomen werd om tot verbinding met of tussen bewoners te komen. Zij stellen vast dat de informele partijen de formele partijen oproepen om dat ook te doen en te kiezen voor:

“stabiele ondersteuningsstructuren waarbinnen vertrouwde personen werkzaam zijn die de tijd krijgen om bewoners en wijken te leren kennen. (...) [En] voor de richting en het tempo dat bewoners aangeven. (...) hier heeft de expert in de gedaante van een sociale professional (welzijnswerker, corporatiemedewerker wijkagent) een terughoudende rol.” (Engbersen & Lupi, 2015, p. 76).

Wij herkennen de door Engbersen en Lupi geformuleerde oproep van informele partijen aan het adres van formele partijen in onze verkenning niet. Het kan zijn dat we 'informele initiatieven', zoals bewonersverbanden die betaalde maatschappelijke opdrachten uitvoeren (zie in de vorige paragraaf Pek-O-Bello), niet mee hebben genomen in onze verkenning en dat daardoor het beeld anders is dan in Rotterdam. Daarop aansluitend hebben we in de gesprekken geen goed zicht gekregen op het bereiken van mensen in kwetsbare situaties die niet in buurtkamers of in huizen van de wijk willen komen en/ of geen contact willen hebben met andere bewoners of professionals. Wel hoorden we in verscheidene gesprekken dat zowel professionals als bewoners zich hierover bezorg uitspraken.

Beide mogelijke lacunes (bewonersverbanden en geïsoleerde buurtbewoners) komen in de aanbevelingen in de vorige paragraaf al even aan de orde. In het kader van de vermaatschappelijking krijgen steeds meer mensen in kwetsbare posities een woning toegewezen in de wijk. De vraag of en hoe deze nieuwe bewoners ook mee (kunnen) doen aan de beschreven verbindende activiteiten is nog een openliggende vraag.

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven werd, is Tuindorp Oostzaan opgezet als dorpje, terwijl de Molenwijk bestaat uit galerijflats. Beide buurten zijn gebouwd als uitbreiding van Amsterdam en beide dienden als uitvloeisel van nieuw denken over wonen en over maatschappelijkheid. Opvallend is dat daar waar we in gesprekken in Tuindorp Oostzaan een sterke verbondenheid met de buurt en haar bewoners terug hoorden in gesprekken met buurtbewoners en professionals, we dit veel minder hoorden ten aanzien van de Molenwijk. Bovendien beschrijven oudere buurtbewoners die hun leven lang al in Tuindorp Oostzaan wonen 'echte tuindorpers' als "mensen die voor elkaar zorgen en die hun tuintje netjes houden". Er lijkt grond voor het vermoeden dat de geschiedenis van de plek, inclusief de inrichting van de fysieke ruimte en de demografische gegevens, bijdragen aan de band tussen bewoners en de bereidheid van mensen om zorg te dragen voor elkaar. Daarnaast staat de 'zorg voor elkaar' ook onder druk door de komst van nieuwe bewoners die niet in die lokale cultuur zijn gesocialiseerd. Beide onderwerpen zijn ook stof voor vervolgonderzoek.

Literatuur

- Abdallah, S. (2017). *Struggles for success. Youth work rituals in Amsterdam and Beirut*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Avest, D. ter. (2015). Religieuze betrokkenheid is een voordeel voor de sociaal werker. Retrieved March 20, 2018, from <https://www.socialevraagstukken.nl/sociale-praktijk/religieuze-betrokkenheid-is-een-voordeel-voor-de-sociaal-werker/>
- Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). Werkloosheid zakt onder 5 procent. Retrieved July 6, 2018, from <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/29/werkloosheid-zakt-onder-5-procent>
- de Kreek, M., & Brinkhuijsen, A. (2017). *Verkenning Slow Social Work Amsterdam Noord [intern document]*. Hogeschool van Amsterdam.
- Ende, T., & Kunneman, H. (2008). Normatieve professionaliteit en normatieve professionalisering. In *Goed werk* (pp. 68–86). Amsterdam: SWP.
- Engbersen, R., & Lupi, T. (2015). *Het belang van slow social work - Op zoek naar nieuwe welzijnsfuncties*. Den Haag: Platform 31.
- Fredrickson, B. L., Cohn, M. A., Coffey, K. A., Pek, J., & Finkel, S. M. (2008). Open Hearts Build Lives: Positive Emotions, Induced Through Loving-Kindness Meditation, Build Consequential Personal Resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1045–1062. <https://doi.org/10.1037/a0013262>
- Froggett, L., Chamberlayne, P., Buckner, S., & Wengraf, T. (2005). *Bromley by Bow Centre research and evaluation project: integrated practice -focus on older people*. London: Bromley-by-Bow Centre.
- Gemeente Amsterdam. (2017). *Stadsdelen in cijfers 2017*. Amsterdam: Onderzoek, Informatie en Statistiek.
- Gradener, J. (2016). *Keys to the community - A multiple case study into professional legitimation in community development practice*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.
- Groen, J. (2000). Langs Waterlandse dorpen. In D. Groffen & M. de Roever (Eds.), *Terugblikken op Waterland: Hoofdstukken uit de geschiedenis van Amsterdam-Noord*. Amsterdam: Stichting Historisch Centrum Amsterdam-Noord.
- Gulikers, H. J. J. L. (2016). *Sociaal verantwoord: Betekenisvolle, leerzame en democratische verantwoording van sociaal werk*. Utrecht: Universiteit voor Humanistiek.
- Hall, D. van. (2017). Archief van de Noorder IJpolder. Retrieved February 20, 2018, from <https://archief.amsterdam/inventarissen/overzicht/247.nl.html>
- Hilhorst, P., & Van Der Lans, J. (2016). *Nabij is beter II: Over het inlossen van de beloften van de decentralisaties*. Den Haag: Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten.
- Klaase, F. (A. P. . (2017). *Professionele moed in het sociaal werk : over sociale rechtvaardigheid, agogisch vakmanschap en het parrèsiastisch ethos*. Delft: Eburon.
- Kok, B. (2016). *Oerknal aan het IJ*. Amsterdam: Olivamedia.
- Kunneman, H. (2005). *Voorbij het dikke ik - bouwstenen voor een kritisch humanisme*. Amsterdam: SWP.
- Michielse, H. C. M. (1989). *Welzijn & discipline; van tuchthuis tot psychotherapie: strategieën en technologieën in het sociaal beheer*. Meppel: Boom.
- Movisie. (2014). *Programma Samen DOEN in de buurt in Amsterdam*. Utrecht: Movisie.
- Oldenburg, R. (1989). *The great good place: : Cafes, Coffee Shops, Community Centers, Beauty Parlors, General Stores, Bars, Hangouts, and How They Get You Through the Day*. New York: Paragon House. <https://doi.org/10.1177/0961000609102831>
- Regt, A. de. (1989). *Arbeidersgezinnen en beschavingsarbeid: ontwikkelingen in Nederland 1870-1940*. Meppel: Boom.
- Robbesom, D. (2017). *Werken aan trage vragen - De woorden van Harry Kunneman*. Utrecht: ISVW.
- RVS. (2016). *Verlangen naar samenhang - Over systeemverantwoordelijkheid en pluriformiteit*. Den Haag: Raad voor Volksgezondheid en Samenleving.
- Samen Noord. (2016). *Samen toekomst maken - kracht, kwetsbaarheid en kansen in*

- Amsterdam Noord*. Amsterdam: Samen Noord.
- Stam, C. (2017). Sociaal werker heeft tijd nodig voor informeel netwerk. Retrieved March 21, 2018, from <https://www.zorgwelzijn.nl/sociaal-werker-heeft-tijd-nodig-voor-informele-zorg/>
- Stam, M. (2016). *Het kan zoveel mooier, beter en slimmer - Outreachende professionals aan het woord over ervaringskennis*. Amsterdam: HvA Publicaties.
- Steenmeijer, J. (2016). Stille kracht, word een verbinder - Marcel Spierts over de sociale professional. *Sozio*, (2), 6–10.
- Swart, W. (1996). *Assepoester aan de overkant van het IJ: Amsterdam-Noord van 1930 tot 1980*. Zaltbommel: Europese Bibliotheek.
- van der Lans, J. (2018). Participatiesamenleving dreigt een investering in frustratie te worden. Retrieved March 20, 2018, from <https://www.socialevraagstukken.nl/participatiesamenleving-dreigt-een-investering-in-frustratie-te-worden/>
- Veldboer, L., Bos, E., & de Kreek, M. (2017). *Project 'De mens is een mens door andere mensen'/ Onder de mensen door slow social work? [intern document]*. Hogeschool van Amsterdam.
- Woon! (2017). *Visie en uitgangspunten zelfbeheer buurthuizen [Interne notitie]*. Amsterdam.

Bijlage 1: Gesprekshandleiding

Gesprekshandleiding verkenning slow social work Noord

In principe gaat het om een gesprek, dat we niet onmiddellijk als een interview framen. Je kunt je wel voorstellen dat een gesprek met een formelere setting anders verloopt dan een gesprek op een informele setting.

Introductie

Introductie iets als: 'Verkenning van wat voor mooie dingen er in de wijk allemaal gebeuren voor en door buurtbewoners en de buurt. Mag ik u wat vragen daarover stellen?' Dat kan ook na de eerste vraag hieronder. We gebruiken een formulier voor het maken van gespreksnotities achteraf op basis van de vragen hieronder. Gesprek wordt dus niet opgenomen en getranscribeerd. Direct na het gesprek maak je aantekeningen in het bijgeleverde format voor gespreksnotities. Het lijstje hieronder is getest in twee informele settings, waarna vraag 1 erbij is gekomen. Op basis van verdere gesprekken kan het zijn dat er nog aanpassingen komen, bijvoorbeeld gericht op het gesprek met professionals.

Richtinggevende vragen

1. Wat een mooie plek; hoe zijn jullie hier terecht gekomen?
2. Wat doen jullie / gebeurt hier op deze plek?
3. Waarom vinden jullie dat belangrijk? (5x)
 - a. bv Welk doel streven jullie hiermee na?
 - b. bv Wat willen jullie hiermee bereiken?
 - c. bv Wat vinden jullie belangrijk om hiermee te bereiken?
4. Op welke behoefte van buurtbewoners sluit dat aan?
5. Hoe doen jullie dat aansluiten?
6. Welke dingen zijn daarvoor nodig?
7. Kun je een succesverhaal vertellen?
8. Kun je over een mislukking vertellen?
 - a. Bij zowel vraag 7 als 8: Wat heb je daaruit meegenomen?
9. Kan de functie van deze plek/ activiteit op de een of andere manier versterkt worden?
10. Wat zou u anders willen?
11. Hoe zou u typeren wat jullie doen?
12. Zou het te typeren zijn als slow social work?
13. Kent u vergelijkbare plekken?
14. Hoe zouden we volgens jou gezicht kunnen geven aan deze plekken/initiatieven?

Bijlage 2: Format gespreksnotities

Nummer casus	
Naam plek, adres, contact	
1. Plek?	
2. Wat?	
3. Waarom belangrijk?	
4. Behoeft buurt en bewoners?	
5. Hoe?	
6. Nodig?	
7. Succesverhaal?	
8. Mislukking?	
9. Functie versterken?	
10. Anders?	
11. Typeren?	
12. Slow social work?	
13. Vergelijkbare plekken?	
14. Gezicht?	
Overige opmerkingen	

Hogeschool van Amsterdam
September 2018

Lectoraat Culturele en Sociale Dynamiek
Lectoraat Stedelijk Sociaal Werk

Amsterdam Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie
Wibautstraat 5a
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
<http://www.hva.nl/akmi>